תחום דעת: ספרות– תוכנית בינתחומית

בנושא: משפחה

מיועד למסלולי 8-10 שנות לימוד

מדריך זה נבנה כחלק מהתוכנית הבין־תחומית "משפחה ,"ונועד לסייע למורים להוביל את הלמידה בתחום הספרות כחלק מהתהליך הבין־תחומי.
בחירת היצירות והתכנים הספרותיים נעשתה בשיתוף רכזת הספרות, **מאיה בן אמוץ** מתוך התייחסות להתאמתם לנושא התוכנית ומטרותיה, לתוכנית הלימודים לחטיבת הביניים, לגיל ומאפייני התלמידים.
על בסיס התכנים שנבחרו **אילת כץ** פיתחה את המהלך הפדגוגי: רצף הלמידה, הצעות לפעילויות, שאלות מנחות, פיגומים לתלמידים, שילוב המיומנויות והחיבור לרעיון הגדול של התוכנית. במהלך הפיתוח נעשה גם שימוש בכלי בינה מלאכותית ככלי עזר לחשיבה, להרחבת אפשרויות ולדיוק ניסוחים ורעיונות.
המדריך נועד להיות מעשי ונגיש, ולתת למורה כלים ללמידה משמעותית בספרות גם כאשר הספרות אינה תחום ההתמחות שלה. היצירות הספרותיות משמשות בו לא רק כחומר לימודי, אלא גם כנקודת מוצא להתבוננות בשאלה המרכזית של התוכנית :מה הופך אנשים למשפחה?

הקדמה - מקצוע ספרות

לפי תוכנית הלימודים בספרות לחטיבת הביניים, הדגשים הם: הבנת הנקרא ופרשנות, רגישות אסתטית, פיתוח השפה וההבעה, לצד חשיבה ביקורתית ויצירתית.
משרד החינוך מדגיש גם את האפשרות להשתמש בספרות כדי לחבר בין עולמם של התלמידים לבין סוגיות אישיות, חברתיות ותרבותיות.

ספרות – למה להתחיל דווקא מספרות?

הספרות מזמינה את התלמידים להיכנס לעולמות של דמויות, רגשות, מערכות יחסים ודילמות אנושיות, ולבחון באמצעותם גם את עולמם שלהם. לימודי הספרות בחטיבת הביניים אינם עוסקים רק בהבנת הטקסט, אלא גם בפיתוח היכולת להתבונן, לפרש, לשאול שאלות, להביע עמדה ולהקשיב לפרשנויות שונות. מטרות אלה עולות בקנה אחד עם תוכנית הלימודים בספרות, המדגישה הבנת הנקרא ופרשנות של יצירה, פיתוח השפה וההבעה, רגישות אסתטית וחשיבה ביקורתית ויצירתית.

בתוכנית הלימודים **"משפחה** "הספרות משמשת נקודת פתיחה משום שהיא מאפשרת מפגש קרוב ונגיש עם מצבים אנושיים שהתלמידים יכולים לזהות בהם את עצמם, גם כאשר הסיפור עצמו אינו עוסק בחייהם. דרך הדמויות והיחסים ביניהן יכולים התלמידים לבחון שאלות של שייכות, אהבה, קבלה, ריחוק, אחריות וזהות, ולגבש עמדה אישית סביב השאלה

"מה הופך אנשים למשפחה"?

הספרות חשובה במיוחד עבור תלמידים שאינם קוראים באופן קבוע. המפגש עם יצירה קצרה, נגישה ורלוונטית יכול לשמש עבורם הזדמנות לגלות שטקסט ספרותי אינו רק משימה לימודית, אלא גם דרך לחשוב על עצמם, על אחרים ועל העולם. לכן, לצד פיתוח מיומנויות הקריאה, מטרת הלמידה היא ליצור חוויה של משמעות, עניין והצלחה, ולעודד פתיחות להמשך קריאה. תוכנית הלימודים עצמה מדגישה את טיפוח העניין וההנאה מקריאת ספרות ואת החיבור בין היצירה לבין סוגיות מעולמם של הלומדים.
בקרב תלמידים הזקוקים לתיווך, ההוראה תאפשר דרכי כניסה מגוונות ליצירה – הקשבה, שיחה, עבודה על דמויות, שאלות קצרות וכתיבה במינון מותאם – כדי לאפשר לתלמידים להשתתף בשיח הספרותי.

עבור רבים מהתלמידים, המעבר לחטיבת הביניים הוא גם מפגש ראשון עם **ספרות כתחום דעת בפני עצמו.** בבית הספר היסודי, התלמידים פגשו סיפורים ושירים בעיקר כחלק מלימודי השפה והתרבות, בחטיבת הביניים הם מוזמנים להכיר את הספרות כיצירה אמנותית, שיש לה דרכי מבע, שפה וכלים ייחודיים לקריאה ולהבנה. תוכנית הלימודים לחטיבת הביניים מתייחסת לשלב זה כאל פתיחת "צוהר ראשון" לעולם הספרות, ומדגישה את הצורך לפתח סקרנות, עניין והנאה מן המפגש עם היצירה.

לימודי הספרות אינם מסתפקים בשאלה "מה קרה בסיפור?". הם מזמינים את התלמידים להתבונן בדמויות וביחסים ביניהן, לזהות רגשות וקונפליקטים, לשאול שאלות, לפרש, להסיק ולהביע עמדה המבוססת על הטקסט. בהדרגה התלמידים לומדים גם לזהות כיצד הבחירות של היוצר – במילים, במבנה ובדרכי המבע – מעצבות את משמעות היצירה.

בתוכנית הלימודים **"משפחה "** המפגש עם היצירה מאפשר לתלמיד להתחיל כקורא המביע תגובה אישית, ובהדרגה להפוך לקורא המתבונן בטקסט, שואל שאלות, מבסס את דבריו ומגלה כי לאותה יצירה יכולות להיות פרשנויות שונות.

המטרה אינה להפוך את התלמיד ל"מנתח ספרות", אלא להפוך אותו לקורא סקרן, מעורב ובטוח יותר – ומתוך כך לבנות בהדרגה את מיומנויות הקריאה והפרשנות של תחום הדעת.

המיומנויות שנבחרו לתוכנית לימודים – משפחה

מיומנויות שנבחרו	כיצד המיומנויות יבואו לידי ביטוי
השוואה	השוואה בין דמויות, יצירות, קשרים ונקודות מבט
הסקת מסקנות וביסוסן	מעבר ממה שהתלמיד רואה/קורא למסקנה, תוך הסתמכות על מקור או עדות
נקודת מבט	זיהוי הפרשנות והמחשבות שלי והבחנה בינן לבין נקודת המבט של האחר
עבודת צוות ושיתוף פעולה	הקשבה, חלוקת תפקידים, קבלת החלטות ובניית תובנה או תוצר משותף

טבלת נושאי הלמידה

לרשותכם: שמונה שעות לימוד

לימוד חובה – 3-4 שעות	**לימוד בחירה מחייבת בחירה של אחד מהם 2 שעות**	**לימוד בחירה בחירה של אחד מהם 2 שעות**
לשבור את החזיר – אתגר קרת – סיפור	חתונה מרוקאית – ארז ביטון	ילד פריפריה – טונה
	שיר לאימא – תרצה אתר	שיר המשפחה – אריאל זילבר

חומר עזר: מצגות מלוות תוכנית משפחה בספרות

- **מצגת:** לשבור את החזיר
- **מצגת:** חתונה מרוקאית
- **מצגת מלווה שירים:** שיר לאימא, ילד פריפריה, ושיר משפחה.

מדריך למורה – לשבור את החזיר – ענבל בראל

תוכן עניינים

נושא	עמודים
שילוב טכנולוגיה בלמידת ספרות	8 - 6
סיפור קצר לשבור את החזיר / אתגר קרת	36 - 9
פעילות האזנה לשירים	37
שירה: חתונה מרוקאית /ארז ביטון	51 - 38
שירה: שיר לאימא /תרצה אתר	59 - 52
שיר ילד פריפריה/טונה	74 - 60
שיר משפחה/אריאל זילבר	83 - 75
פעילות סיכום	88 - 84

הנחיה כללית למורה – שילוב טכנולוגיה בשיעורי הספרות

שילוב טכנולוגיה בלמידה

ניתן לשלב כלים דיגיטליים במהלך הלמידה בספרות לצורך הבעת עמדות, פרשנות ליצירות, ארגון רעיונות, יצירת תוצרים ושיתוף בתובנות. מומלץ לבחור פעילות דיגיטלית קצרה המשרתת את מטרת השיעור ואינה מחליפה את הקריאה ואת השיח על היצירה.

יש להתאים את הפעילות לנגישות התלמידים ולמיומנויותיהם הדיגיטליות. אפשר לעבוד בזוגות או בקבוצות, להשתמש במחשב המורה ולהקרין את התוצרים, או לבחור בכלי פשוט ומוכר. בכל פעילות יש להציע הנחיות ברורות, דוגמה לתוצר אפשרי ותמיכה בהתאם לצורך. כאשר אין נגישות למכשירים, אפשר לבצע את הפעילות באמצעים חלופיים, כגון כתיבה, כרטיסיות וציור, בלי לפגוע במטרת הלמידה.

אילו כלים דיגיטליים כדאי להציע במדריך?

שימוש אפשרי בספרות	סוג הכלי
הצגת פרשנות ,השוואה או רצף אירועים	מצגת דיגיטלית
ביטוי חזותי של רעיון או מסר	כלי ליצירת כרזות וקולאז׳ים
הבעת עמדות והשוואת תשובות	כלי לסקרים ולשאלונים
הסבר אישי או קריאה פרשנית	הקלטת קול
קישור בין רעיונות ,דמויות ומסרים	כלי למפות מושגים
כתיבה קבוצתית ועריכת רעיונות	כלי ליצירת מסמכים משותפים

הצעות לשילוב טכנולוגיה לפי היצירות

"לשבור את החזיר" –אתגר קרת

קריאה ,פרשנות והבעת עמדה

- סקר קצר :האם אתם מסכימים עם החלטתו של האב ?התלמידים יצביעו בכלי סקרים דיגיטלי או בהרמת ידיים ,וישוו בין העמדות.
- יומן דיגיטלי של הדמות :התלמידים יכתבו כמה משפטים מנקודת מבטו של הילד , המתארים את רגשותיו ואת מחשבותיו באחד מרגעי הסיפור.
- סיפור בתמונות :התלמידים יבחרו שלושה רגעים משמעותיים בסיפור ויציגו אותם במצגת או בקולאז׳ דיגיטלי ,בצירוף הסבר קצר לכל בחירה.
- סיום אחר לסיפור :התלמידים יכתבו סיום חלופי באמצעות מסמך דיגיטלי ,ויסבירו כיצד הוא משנה את משמעות הסיפור.

"חתונה מרוקאית" –ארז ביטון

תרבות, זהות, משפחה ושייכות

- מילון מושגים חזותי :התלמידים יבחרו מילים ודימויים מהיצירה ויציגו אותם בעזרת תמונות והסברים קצרים.
- קולאז׳ של תרבות וזיכרון :יצירת קולאז׳ דיגיטלי המשלב תמונות וסמלים המבטאים מסורת ,משפחה ושייכות ,תוך הסבר הקשר ליצירה.
- מפת אסוציאציות :התלמידים יכתבו מילים שהיצירה מעוררת בהם ויקשרו ביניהן סביב מושגים כמו משפחה, מסורת, זהות ושינוי.

"שיר לאמא" –תרצה אתר

קשר, רגש והבעה אישית

- מילים ותמונות :התלמידים יבחרו מילים או רעיונות מהשיר ויתאימו להם תמונות המבטאות את הרגש או את הקשר שהם מזהים.
- כרטיס דיגיטלי :יצירת כרטיס המבטא קשר משמעותי בין אנשים ,בהשראת הרעיונות בשיר.
- הקלטה אישית :התלמידים יקליטו הסבר קצר על הרעיון או הרגש המרכזי בשיר ,בלי צורך לחשוף חוויות אישיות.

"ילד פריפריה" –טונה

זהות ,סביבה ונקודת מבט

- מפת מקום וזהות :התלמידים יבחרו תמונות המייצגות את הסביבה שבה אדם גדל ויחברו אותן לרעיונות העולים ביצירה.
- מפת מושגים :יצירת תרשים המקשר בין מקום ,משפחה ,הזדמנויות ,זהות ושייכות , על בסיס היצירה.

- מסר בשתי תמונות :בחירת שתי תמונות המבטאות רעיון מרכזי ביצירה והסבר קצר על הקשר ביניהן לבין המסר.

"שיר משפחה" –אריאל זילבר

משמעות המשפחה ומגוון קשרים

- ענן מילים :התלמידים יבחרו מילים המבטאות את רעיון המשפחה כפי שהוא עולה בשיר, ויציגו אותן בענן מילים דיגיטלי או ברשימה חזותית.
- השוואה חזותית : יצירת שקופית המשווה בין תפיסת המשפחה העולה מהשיר לבין תפיסה העולה מיצירה ספרותית אחרת שנלמדה בתוכנית.
- מסר דיגיטלי : יצירת כרזה עם כותרת ומשפט מקורי המבטאים את התובנה שהתלמידים גיבשו בעקבות השיר.

לשבור את החזיר – אתגר קרת

הקדמה

הסיפור "לשבור את החזיר" מאת אתגר קרת פורסם לראשונה בשנת 1994 כסיפור קצר בתוך קובץ הסיפורים געגועי לקיסינג'ר.

בשנת 2015 הוא יצא לאור מחדש כספר ילדים עצמאי בהוצאת זמורה ביתן, בליווי איורים של דוד פולונסקי. (**נמצא במצגת המלווה**)

אתגר קרת - אֶתְגָּר קֶרֶת (נולד ב- 1967) הוא סופר, מחזאי, תסריטאי, במאי, קומיקסאי, פזמונאי ושחקן קולנוע ישראלי. חתן פרס אקו"ם למפעל חיים וזוכה פרס ספיר. פרופסור חבר במחלקה לספרות עברית באוניברסיטת בן-גוריון בנגב וראש המחלקה של תוכנית MFA בכתיבה יוצרת. בסוף 2025 הוכתר הניוזלטר השבועי שלו [באנגלית] בעשיריה הפותחת של סופרי הFICTION כתיבתו של קרת נחשבת על ידי רבים פוסטמודרנית, אבסורדית והומוריסטית. נשוי לשחקנית שירה גפן (בתם של יהונתן ונורית גפן). בנו הוא השחקן לב קרת. מתגורר בתל אביב. אתגר קרת נולד, גדל והתחנך ברמת גן. בן הזקונים של אפרים ואורנה קרת (קרוטוצובסקי), ניצולי השואה מפולין. כיוון שנולד פג בחודש השישי להריון, אימו קראה לו ׳אתגר׳ בשל האתגר שהוצב בפניו לשרוד ולחיות למרות גיל ההיריון הצעיר בו נולד.

ספריו של קרת זוכים להצלחה גדולה ורבים מהם היו לרבי-מכר בישראל ובחו"ל וזכו לפרסים בינלאומיים. רבים רואים את כתיבתו כמאפיינת דור שלם של כותבים ישראלים צעירים ובמיוחד את הספרות אשר נוצרה בישראל במהלך המחצית השנייה של שנות ה- 90 של המאה ה- 20. קרת כותב גם לטלוויזיה, לתיאטרון ולקולנוע. בין היתר כתב בשלוש העונות הראשונות של "החמישייה הקאמרית". מעל ל- 100 סרטים קצרים ברחבי העולם מבוססים על סיפוריו.

מאפייני הסיפור הקצר

הסיפור הקצר הוא יצירה ספרותית בעלת היקף מצומצם המרכזת משמעות רבה במינימום פרטים.

המאפיינים העיקריים

היקף מצומצם :אורכו נע לרוב בין 1,000 ל-7,500 מילים, וניתן לקרוא אותו בפחות משעה.

היקף מצומצם וריכוז עלילתי : הסיפור קצר ומתמקד באירוע מרכזי אחד (הבקשה לבובת בארט סימפסון מול קבלת קופת החיסכון בצורת חזיר) ומתקדם במהירות לקראת נקודת שיא והסיום.

ריכוז עלילתי - אחדות ועצימות :היצירה מתמקדת בעלילה מרכזית אחת, בפרק זמן קצר (שעות ספורות עד ימים אחדים) ובמעט מקומות.

מיעוט/צמצום דמויות : לרוב יש דמות מרכזית אחת ולצידה מספר מצומצם של דמויות משנה.

צמצום דמויות :הסיפור מתרכז במשולש דמויות מצומצם בלבד – הילד (המספר, יואבי), האב הנוקשה וקופת החזיר מחרסינה שהופכת למעין דמות בעלת משמעות רגשית.

דמות מרכזית מתפתחת (דמות עגולה) : יואב המספר עובר תהליך רגשי; הוא נקשר אל החזיר הדומם, מעניק לו חיים ואהבה, ובסופו של דבר בוחר להציל אותו על ידי שבירתו כדי לא למסור אותו למטבעות קרות.

דמות סטריאוטיפית/שטוחה : האב מייצג את גישת הסמכות והחינוך הנוקשה, אינו משתנה לאורך הסיפור ומשמש ניגוד רגשי לעולמו של הילד.

לשון חסכנית : כל פרט, תיאור, סמל או מוטיב נבחר בקפידה רבה ונושא תפקיד מרכזי בהבנת המשמעות או המסר

שפה יומיומית ופשוטה : הלשון בסיפור היא שפה מדוברת, יום-יומית וישירה (ארצישראלית צברית), בגובה עיניו של הילד המספר, מה שמגביר את אמינות התחושה הריאליסטית.

סיום פתוח / פאנץ' רגשי :הסיפור מסתיים ברגע דרמטי שבו הפער בין עולם הילד לעולם המבוגר מתפוצץ, ומשאיר למסר הדידקטי מקום להדהד מבלי להאכיל את הקורא בכפית.

סיפור קצר ריאליסטי - לשבור את החזיר/ אתגר קרת

אבא לא הסכים לקנות לי בובה של בארט סימפסון. אמא דווקא כן רצתה, אבל אבא לא הסכים לי. אמר שאני מפונק. "למה שנקנה, הא?" אמר לאמא. "למה שנקנה לו? הוא רק עושה פיפס ואת כבר קופצת לדום. אבא אמר שאין לי כבוד לכסף, ושאם אני לא אלמד את זה כשאני קטן, אז מתי אני כן אלמד? ילדים שקונים להם בקלות בובות של בארט סימפסון גדלים אחר-כך להיות פושטקים שגונבים מקיוסקים, כי הם מתרגלים שכל מה שהם רק רוצים בא להם בקלות. אז במקום בובה של בארט, הוא קנה לי חזיר מכוער מחרסינה עם חור שטוח בגב, ועכשיו אני אגדל להיות בסדר, עכשיו אני כבר לא אהיה פושטק.

כל בוקר אני צריך לשתות עכשיו כוס שוקו, אפילו שאני שונא. שוקו עם קרום זה שקל, בלי קרום זה חצי שקל ואם אני ישר אחרי זה מקיא, אז אני לא מקבל שום דבר. את המטבעות אני מכניס לחזיר בגב, ואז, כשמנערים אותו הוא מרשרש. כשבחזיר יהיו כבר כל-כך הרבה מטבעות שכשינערו אותו לא יהיה רעש אז אני אקבל בובה של בארט על סקייטבורד. זה מה שאבא אומר, ככה זה חינוכי.

החזיר דווקא נחמד, האף שלו קר כשנוגעים בו והוא מחייך כשדוחפים לו את השקל בגב וגם כשדוחפים לו רק חצי שקל, אבל מה שהכי יפה זה שהוא מחייך גם כשלא. המצאתי לו גם שם, אני קורא לו פסחזון, על שם איש אחד שפעם גר בתיבת דואר שלנו ושאבא שלי לא הצליח לקלף לו את המדבקה. פסחזון הוא לא כמו הצעצועים האחרים שלי, הוא הרבה יותר רגוע, בלי אורות וקפיצים ובטריות שנוזלות לו בפנים. רק צריך לשמור עליו שלא יקפוץ מהשולחן למטה.

"פסחזון, תיזהר! אתה מחרסינה", אני אומר לו כשאני קולט אותו מתכופף קצת ומסתכל על הרצפה, והוא מחייך אלי ומחכה בסבלנות עד שאוריד אותו ביד. אני מת עליו כשהוא מחייך, רק בשבילו אני שותה את השוקו עם הקרום כל בוקר, בשביל שאוכל לדחוף לו את השקל בגב ולראות איך החיוך שלו לא משתנה חצי. אני אוהב אותך, פסחזון", אני אומר לו אחרי זה, "פייר אני אוהב אותך יותר מאבא ואמא. ואני גם יאהב אותך תמיד, לא חשוב מה, אפילו אם תפרוץ לקיוסקים. אבל דיר באלק אם אתה קופץ מהשולחן!".

אתמול אבא בא, הרים את פסחזון מהשולחן והתחיל לנער אותו הפוך ובפראות. "תיזהר, אבא", אמרתי לו "אתה עושה לפסחזון כאב בטן", אבל אבא המשיך. "הוא לא עושה רעש, אתה יודע מה זה אומר יואבי? שמחר תקבל בארט סימפסון על סקייטבורד". יופי. רק תפסיק לנער את פסחזון, זה עושה לו להרגיש רע". אבא החזיר את פסחזון למקום והלך לקרוא לאמא. הוא חזר אחרי דקה, כשביד אחת הוא גורר את אמא וביד השנייה הוא מחזיק פטיש. "את רואה שצדקתי", הוא אמר לאמא, "ככה הוא ידע להעריך דברים, נכון יואבי?" "בטח שאני יודע", אמרתי, "בטח, אבל למה פטיש?" "זה בשבילך", אמר אבא ושם לי את הפטיש ביד. "רק תיזהר". בטח שאני אזהר", אמרתי ובאמת נזהרתי, אבל אחרי כמה דקות לאבא נמאס והוא

אמר: "נו, תשבור כבר את החזיר". "מה?" שאלתי "את פסחזון?". "כן, כן את פסחזון", אמר אבא, "נו, תשבור אותו, מגיע לך הבארט סימפסון, עבדת מספיק קשה בשבילו". פסחזון חייך אלי חיוך עצוב של חזיר מחרסינה שמבין שזה הסוף שלו. שימות הבארט סימפסון! שאני אתן עם הפטיש בראש לחבר? "לא רוצה סימפסון". החזרתי לאבא את הפטיש, "מספיק לי פסחזון". "אתה לא מבין", אמר אבא, "זה באמת בסדר, זה חינוכי, בוא אני אשבור אותו בשבילך". אבא כבר הרים את הפטיש, ואני הסתכלתי על העיניים השבורות של אמא ועל החיוך העייף של פסחזון וידעתי שהכול עלי, אם אני לא אעשה כלום, הוא מת. "אבא", תפסתי לו ברגל, "מה יואבי?" אמר אבא, כשהיד עם הפטיש עוד באוויר, "אני רוצה עוד שקל, בבקשה", התחננתי. "תן לי עוד שקל לדחוף לו, מחר, אחרי השוקו, ואז לשבור, מחר, אני מבטיח". "עוד שקל?" חייך אבא ושם את הפטיש על השולחן, "את רואה? פיתחתי אצל הילד מודעות". "כן, מודעות", אמרתי, "מחר". היו לי כבר דמעות בגרון.

אחרי שהם יצאו מהחדר, חיבקתי את פסחזון חזק-חזק ונתתי לדמעות לבכות. פסחזון לא אמר כלום, רק רעד לי בשקט בידיים, "אל תדאג", לחשתי לו באוזן, "אני אציל אותך".

בלילה חיכיתי שאבא יגמור לראות טלוויזיה בסלון וילך לישון. ואז קמתי בשקט-בשקט והתגנבתי ביחד עם פסחזון מהמרפסת. הלכנו המון זמן ביחד בחושך עד שהגענו לשדה עם קוצים. "חזירים מתים על שדות", אמרתי לפסחזון כששמתי אותו על הרצפה של השדה "במיוחד על שדות עם קוצים. יהיה לך טוב כאן". חיכיתי לתשובה, אבל פסחזון לא אמר כלום, וכשנגעתי לו באף בתור שלום רק תקע בי מבט עצור. הוא ידע שלא יראה אותי לעולם.

"לשבור את החזיר" – הסיפור בקצרה

יואב הילד מבקש מהוריו שיקנו לו בובת בארט סימפסון.

האב מסרב בטענה שיואב מפונק ובמקום בובת סימפסון, הוא קונה לו חזיר מחרסינה, שהוא למעשה קופת חיסכון, האב מבטיח ליואב, שהוא יקבל את בובת סימפסון כאשר החזיר מהחרסינה יתמלא במטבעות.

התנאי, שהאב מעמיד הוא, שיואב צריך לשתות כל יום שוקו, בלי להקיא. עבור זה יואב יקבל מטבע. כך באופן הזה, אחרי כמה זמן החזיר מחרסינה יתמלא, ויואב יוכל לקבל את בובת סימפסון שהוא כל כך רוצה.

יואב מקבל את האתגר וממלא את התנאים, אך עם הזמן קורה משהו לא צפוי, יואב מתחיל לחבב את החזיר המכוער כי הוא מחייך אליו תמיד.

עם הזמן, חזיר החרסינה מתמלא במטבעות, והאבא מחליט לקיים את הבטחתו ליואב.

אבל... בעיה. כדי לקיים את ההבטחה, אין בררה, צריך לשבור את החזיר ולהוציא את מטבעות הכסף שבו.

האב מביא פטיש ליואב ומבקש ממנו לשבור את החזיר.

להפתעתו הרבה של האב, יואב מסרב לשבור את החזיר, ויותר מכך, הוא מוותר על בובת הסימפסון. תשובתו של יואב אינה מקובלת על האב, והוא מתכונן לשבור את החזיר בעצמו.

יואב עוצר את אביו, ומבקש ארכה של יום אחד נוסף, כי הוא רוצה להכניס לקופת החזיר עוד מטבע של שקל אחד. האב נעתר לבקשתו, ומחזיר ליואב את החזיר.

בלילה, כשהאב ישן, יואב לוקח את החזיר ומתגנב אל השדות, ושם בשדה הפתוח הוא נפרד מן החזיר, מתוך ידיעה שלא יראה אותו לעולם, כי חשוב היה לו להציל אותו בכל מחיר.

מבנה הסיפור/העלילה

אקספוזיציה (או בעברית : מקדֵם) היא החלק הפותח יצירה ספרותית , שתפקידו לספק לקורא את הרקע והמידע הראשוני הנחוצים להבנת הסיפור

מרכיבי האקספוזיציה

- **זמן ומקום** : באיזו תקופה, באיזו שנה ובאיזה מרחב גיאוגרפי או סביבתי מתרחשת העלילה.
- **הדמויות :** הכרות ראשונית עם גיבורי הסיפור, הרקע שלהם, גילם, ומערכות היחסים ביניהם.
- **רקע והסתבכות (קונפליקט):** מצב העניינים הכללי לפני פרוץ הבעיה או המשבר, ולעיתים קרובות רמזים לבעיה המרכזית שתתפתח בהמשך.
- **רמזים מטרימים** : פרטים סמויים או גלויים ששתל הסופר, אשר מכינים את הקורא להתרחשויות הבאות
- **שיא** : נקודת המתח הגבוהה ביותר או נקודת המפנה המכריעה.
- **התרה וסיום** :פתרון הבעיה, המוביל לסיום פתוח או סגור

מרכיבי האקספוזיציה בסיפור

- **זמן ומקום**: שנות ה-80/90 בישראל (התקופה שבה בובות של בארט סימפסון היו להיט מבוקש), בתוך מרחב משפחתי יומיומי
- **הדמויות :** האב (דמות סמכותית, נוקשה וחינוכית), האם (ניטרלית ונסחפת אחרי האב) והילד המספר. בהמשך נכנסת הדמות הנוספת והמרכזית – קופת החיסכון בצורת חזיר מחרסינה, לה קורא הילד פסחזון
- **הבעיה והקונפליקט המרכזי :** הילד מבקש מהוריו בובה של בארט סימפסון, אך האב מסרב בתוקף וטוען שהילד מפונק ושאין לו כבוד לכסף. במקום לקנות לו את הבובה המבוקשת, האב בוחר לקנות לו קופת חזיר מחרסינה כדי "לחנך" אותו לערך הכסף ולמנוע ממנו לגדול להיות "פושטק

האקספוזיציה הזו יוצרת מיד את הבסיס למאבק הסמוי: הפער בין העולם החינוכי-קר והחומרני של האב לבין הצורך הרגשי של הילד באהבה ובחיבור אל קופת החזיר שהופכת עבורו ליצור חי

לאחר האקספוזיציה, העלילה בסיפור "לשבור את החזיר "מתקדמת במהירות דרך שני שלבים מרכזיים במבנה הסיפור הקלאסי:

הסיבוך (ההסתבכות)

הסיבוך נוצר כאשר הילד עובר תהליך של האנשה כלפי קופת החזיר (פסחזון). במקום לראות בו כלי לחיסכון כסף כפי שאביו התכוון, הילד מתחיל להתייחס אליו כאל חבר אמיתי, חיית מחמד או בן משפחה:

שינוי היחס לחזיר : הילד נקשר אליו רגשית. הוא דואג לו, מדבר איתו, ומקפיד "להאכיל" אותו במטבעות לא בגלל שהוא רוצה לקנות את הבובה של בארט סימפסון, אלא פשוט כדי שפסחזון לא יהיה רעב וכי הוא אוהב לשמוע אותו מחייך כשהמטבע נופל פנימה.

הקונפליקט מול האב מתעצם :נוצר פער אירוני עצום. האב בטוח שתוכנית החינוך שלו מצליחה והילד לומד לחסוך, בעוד שבפועל הילד מפתח תלות רגשית עמוקה בחזיר ואינו מעוניין בכלל בשבירה שלו.

נקודת השיא: נקודת השיא היא הרגע המתוח והדרמטי ביותר בסיפור, שבו שתי התפיסות המנוגדות (החומרנית של האב מול הרגשית של הבן) מתנגשות חזיתית:

הרגע המכריע :הקופה מתמלאת, ולא ניתן להכניס אליה יותר מטבעות. האב מגיע בגאווה עם פטיש ומכריז שהגיע הזמן "לשבור את החזיר" כדי לקנות את הבובה.

העימות הרגשי : עבור הילד, המשמעות של שבירת החזיר היא רצח של חברו הטוב ביותר . הילד פורץ בבכי, מתחנן בפני אביו שלא ישבור אותו, ומבין שהאב נחוש בדעתו לעשות זאת למחרת בבוקר. המתח מגיע לשיאו כשהילד נאלץ לפעול בחשאי בלילה כדי להציל את פסחזון.

לבסוף החלק הסוגר של הסיפור, המורכב מההתרה ומהסיום (הפואנטה):

ההתרה (פתרון הסיבוך)

ההתרה מתרחשת בלילה שלפני השבירה המתוכננת, כאשר הילד מחליט לפעול באופן אקטיבי כדי להציל את חברו.

ההצלה: הילד מתגנב מהמיטה, לוקח את פסחזון ויוצא איתו אל שדה קוצים חשוך מחוץ לבית. שם הוא מניח אותו על האדמה ומשכנע אותו לברוח כדי שלא יישבר.

המשמעות של המעשה: הילד מוותר על הכסף (האינטרס החומרי) ועל הבובה של בארט סימפסון שכל כך רצה, לטובת ערך עליון יותר עבורו – שמירה על חיי חברו. זוהי נקודת המפנה שבה הילד מגלה בגרות ובוחר ברגש ובחמלה על פני החינוך הנוקשה של אביו.

הסיום (סיום פתוח / פואנטה)

הסיפור מסתיים בבוקר למחרת ומשאיר את הקורא עם תחושה מרירה-מתוקה:

תגובת האב: האב מגלה שהחזיר נעלם ובטוח שהילד איבד אותו, אך הוא לא כועס אלא מנחם את בנו ומבטיח לו שיקנה לו חזיר חדש (מה שמראה שהאב עדיין שבוי בתוך עולמו החומרי ולא מבין דבר ממה שעבר על הילד).

סיום פתוח: בשורות האחרונות, הילד מתאר כיצד הוא מסתכל על השדה החשוך ומשתוקק שפסחזון יזכור אותו. החזיר נשאר שלם, אך הוא רחוק ואיננו. הילד הציל את החבר שלו, אך נשאר לבד – ללא החבר וללא הבובה.

הסיום מדגיש את הניצחון המוסרי והרגשי של הילד על פני מערכת הערכים הקרה של המבוגרים, גם אם הניצחון הזה מלווה בעצב ובבדידות.

בסיפור "לשבור את החזיר ,"אתגר קרת משתמש בשני סמלים מרכזיים כדי להעביר את המסר העמוק של הסיפור :

קופת החזיר (פסחזון) והפטיש.

שני החפצים הללו מייצגים שני עולמות ערכים מנוגדים לחלוטין – עולם הרגש והתמימות של הילד, מול עולם החומריות והכוחניות של האב

קופת החזיר (פסחזון) – סמל לעולם הרגש, החמלה והתמימות

עבור האב, החזיר הוא חפץ דומם – כלי חינוכי נוקשה שנועד ללמד את בנו "מהו ערך הכסף אולם, עבור הילד הוא הופך לסמל של משהו אחר לגמרי: צורך בחברות ואהבה :הבחירה בחזיר (חיה שנחשבת ביהדות לטמאה ומאוסה) מדגישה את הבדידות של יואב. דווקא אל היצור הדחוי הזה הוא מפתח קשר רגשי עמוק, מכיוון שהוא זקוק לחום שאינו מקבל מהוריו. האנשה וחיים : יואב מעניק לחזיר שם ("פסחזון"), דואג לו, ומפרש את חריץ החיסכון שלו כחיוך . החזיר מסמל את היכולת של הילד לראות נשמה ויופי במקום שבו המבוגרים רואים רק כסף וחומר. הקרבה מוסרית :בסופו של דבר, פסחזון מסמל את הבחירה של הילד בערכים רוחניים (נאמנות וחמלה) על פני ערכים חומריים (בובת בארט סימפסון והכסף).

הפטיש – סמל לכוחניות, אלימות וחומריות של עולם המבוגרים

הפטיש הוא הכלי שבאמצעותו מתכוון האב "לפתור" את התהליך החינוכי, והוא מסמל את עולמם של המבוגרים, חוסר רגישות. הפטיש מייצג גישה כוחנית. האב אינו מסוגל לראות את ההיקשרות הרגשית של בנו לחזיר; הוא רואה רק את המטרה הסופית – שבירה והרס לצורך השגת המוצר המבוקש.

האייקון האוניברסלי של חיסכון : קופת חיסכון בצורת חזיר Piggy Bank היא סמל עולמי מוכר לילדים.

כיצד הסיפור עונה על השאלה "מה הופך אנשים למשפחה" דרך שלושה עקרונות מרכזיים:

1. משפחה היא שותפות רגשית, לא תעודת זהות

הסיפור מראה שקשר דם אינו מבטיח קירבה משפחתית. הוריו של יואב ובמיוחד האב, מתפקדים כ"מנהלי עבודה" אין ביניהם לבין יואב שום דיאלוג רגשי, הקשבה או הבנה לצרכיו. לעומת זאת, עם פסחזון ,יואב מייצר קשר שמבוסס על סודות משותפים, דאגה לרווחתו (האכלתו כדי שלא יהיה רעב) ותקשורת (הוא מדבר איתו והחזיר "מחייך" אליו). הסיפור טוען שמשפחה מוגדרת על ידי היכולת לראות את האחר, להקשיב לו ולפתח אליו אמפתיה – אלמנטים שקיימים בין הילד לחזיר, אך חסרים בין הילד להוריו.

2. משפחה מבוססת על הגנה והקרבה

אחד המבחנים הגדולים של משפחה הוא המוכנות להקריב מעצמך כדי להגן על האחר. ההורים מוכנים להקריב את עולמו הרגשי של בנם (ולנפץ את חברו הטוב ביותר) בשם אידיאולוגיה חינוכית חומרית.

יואב לעומת זאת, מתנהג כלפי פסחזון כמו בן משפחה אמיתי ומגן. הוא מוותר על הרצון הגדול שלו (בובת בארט סימפסון) ומסתכן בלילה בשדה קוצים חשוך כדי להציל את החזיר. המעשה הזה מראה שמשפחה היא המקום שבו הביטחון והחיים של האחר חשובים לך יותר מהאינטרסים האישיים שלך.

3. בחירה מול כפייה

יואב נולד להוריו. בסיפור הם מנסים לכפות עליו את מערכת הערכים שלהם (ערך הכסף). פסחזון, לעומת זאת, הוא בחירה רגשית של יואב הוא בוחר להפוך את גוש החרסינה הדומם לבן משפחה. בכך, קרת מרמז שמשפחה אמיתית היא לא רק מי שנולדת איתו, אלא מי שאתה בוחר לקשור את גורלך בגורלו ולהעניק לו משמעות בחייך.

משפחה היא לא רק מה שקיבלת, אלא מה שאתה בוחר לבנות ואיך שאתה בוחר להעניק אהבה.

סרטוני יוטיוב

לפניכם מספר סרטוני יוטיוב שלבו אחד מהם בשיעור הראשון

הסרטון מתאים לשיעור ראשון

https://www.youtube.com/watch?v=Nrc88cCezsE

לשבור את החזיר / אתגר קרת – סיפור 6 דקות

הסיפור עם הטקסט (מתאים **לשיעור ראשון** להיכרות עם הסיפור. יש להדפיס את טקסט הסיפור לתלמידים)

הסרטון מתאים לשיעור ראשון

https://www.youtube.com/watch?v=ekMPMI4a1OY

לשבור את החזיר / הסיפור עם הטקסט – סרטון מצויר – 6 דקות

הסיפור עם הטקסט (מתאים **לשיעור ראשון** להיכרות עם הסיפור. יש להדפיס את טקסט הסיפור לתלמידים) חשבו מה תורם הסרטון המצויר ?

סרטון זה מתאים לאחר שלימדתם את הסיפור /מהווה סוג של סיכום

https://www.youtube.com/watch?v=z1fKtl1qb80

הסיפור "לשבור את החזיר"\ אתגר קרת 6 דקות

למידה חוויתית – איורים ללא מילים עם התייחסות למאפייני הסיפור הקצר

סרטון לסיום הלמידה (לבחירה)

https://www.youtube.com/watch?v=gUs0zB5iRrQ

פסחזון - סרטון שזכה לפרס הוקרה - 6 דקות

ריאיון קצר עם אתגר קרת - לשבור את החזיר – 2 דקות

https://www.youtube.com/watch?v=D0L8rsTAE9c

לרשותכם מבחר מערכי שיעור ופעילויות לשילוב טכנולוגיה בלמידה

בחרו והתאימו את המערכים והפעילויות המתאימות לתלמידיכם , למטרות השיעור, לנגישות הטכנולוגית ולרמת המיומנויות שלהם.

הצעות לשילוב טכנולוגיה לסיפור

"לשבור את החזיר" –אתגר קרת

קריאה ,פרשנות והבעת עמדה

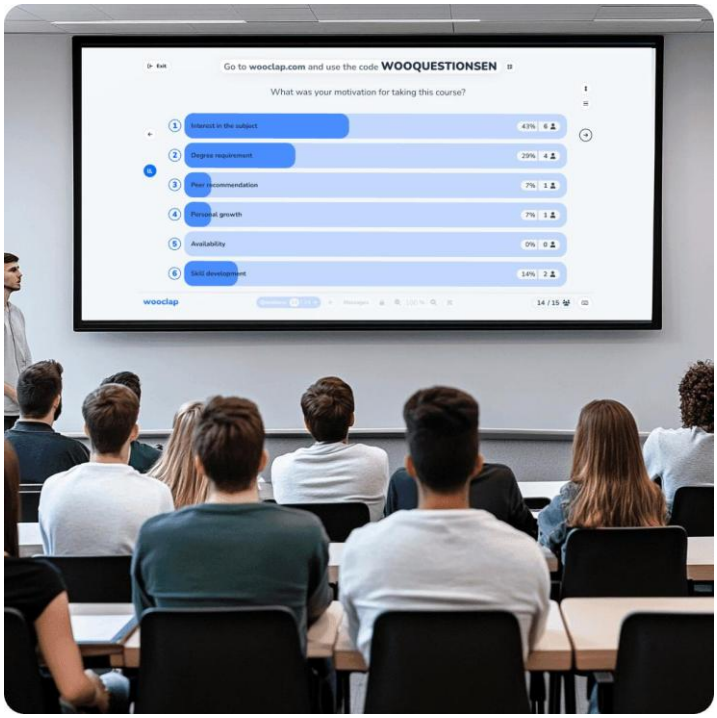
- **סקר קצר :** האם אתם מסכימים עם החלטתו של האב ?התלמידים יצביעו בכלי סקרים דיגיטלי או בהרמת ידיים ,וישוו בין העמדות.
- **יומן דיגיטלי של הדמות** : התלמידים יכתבו כמה משפטים מנקודת מבטו של הילד, המתארים את רגשותיו ואת מחשבותיו באחד מרגעי הסיפור.
- **סיפור בתמונות :** התלמידים יבחרו שלושה רגעים משמעותיים בסיפור ויציגו אותם במצגת או בקולאז׳ דיגיטלי, בצירוף הסבר קצר לכל בחירה.
- **סיום אחר לסיפור :** התלמידים יכתבו סיום חלופי באמצעות מסמך דיגיטלי, ויסבירו כיצד הוא משנה את משמעות הסיפור.

פירוט והנחייה לפעילויות

בסיפור "לשבור את החזיר" מאת אתגר קרת אפשר לשלב טכנולוגיה בפעילויות קצרות שמקדמות הבנת הסיפור, פרשנות, הבעת עמדה ויצירתיות. חשוב שהטכנולוגיה תשרת את הקריאה והדיון ולא תחליף אותם.

להלן ארבע פעילויות מפורטות, שאפשר לבחור מתוכן בהתאם לכיתה ולנגישות למחשבים.

פעילות 1 - סקר עמדות דיגיטלי

מטרה :לעורר סקרנות ולחשוף עמדות שונות ביחס ליחסים בין הורים לילדים.

מתי ?לפני הקריאה או לאחריה

הנחיה לתלמידים:

השיבו על השאלה הבאה והסבירו את בחירתכם:

האם הורים צריכים להחליט עבור ילדיהם מה נכון וטוב עבורם גם כשהילדים אינם מסכימים?

אפשרויות לתשובה:

- כן, ההורים יודעים מה טוב לילדיהם.
- לפעמים, בהתאם למצב.
- לא, חשוב להקשיב גם לרצון הילד.

איך משלבים טכנולוגיה?

1. המורה יוצר סקר בכלי דיגיטלי פשוט, למשל Google Forms, או מציג את השאלה במצגת.
2. התלמידים מצביעים באמצעות מכשיר זמין, או בזוגות.

3. מציגים את התוצאות בפני הכיתה.
4. משוחחים :האם התשובות השתנו לאחר הקריאה ?מה בסיפור השפיע על עמדתכם?

תפקיד המורה :ל עודד נימוקים ולהדגיש שאין צורך להגיע להסכמה מלאה.

פעילות 2 - יומן דיגיטלי מנקודת מבטו של הילד

מטרה :להבין את עולמו הרגשי של הילד ולפרש את התנהגותו.

מתי ?לאחר הקריאה |

הנחיה לתלמידים:

דמיינו שאתם הילד בסיפור .כתבו קטע קצר מיומן אישי באחד הרגעים המשמעותיים בסיפור.

התייחסו לשלוש שאלות:

- מה אני מרגיש עכשיו?
- מה אני חושב על אבא שלי?
- מה הייתי רוצה שיקרה?

איך משלבים טכנולוגיה?

- כותבים במסמך דיגיטלי או בשקופית.
- אפשר להוסיף תמונה או סמל שמבטאים את הרגש.
- תלמידים המעוניינים בכך משתפים את היומן עם הכיתה.

פיגום

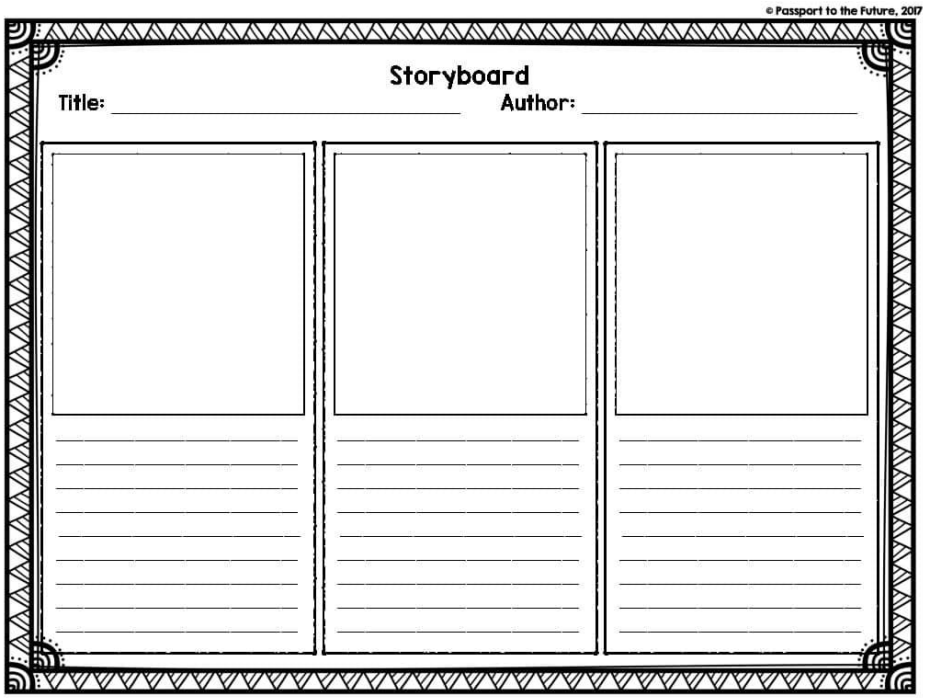
"עכשיו אני מרגיש _____כי ._____אני חושב שאבא שלי .הייתי רוצה ש".

שאלת סיכום :מה למדנו על הילד מתוך הכתיבה מנקודת מבטו?

פעילות 3 - הסיפור בשלוש תמונות

מטרה :לזהות רגעים מרכזיים בסיפור ולהסביר את משמעותם.

מתי ?לאחר הקריאה והדיון

הנחיה לתלמידים:

בחרו שלושה רגעים משמעותיים בסיפור והציגו אותם באמצעות שלוש תמונות או שלוש שקופיות.

לכל תמונה הוסיפו:

- כותרת קצרה.
- משפט המתאר מה קורה ברגע זה.
- הסבר מדוע בחרתם ברגע הזה ומה הוא מלמד על היחסים בין הדמויות.

איך משלבים טכנולוגיה?

אפשר להכין את התוצר במצגת ,ב Canva- או בכלי פשוט אחר .ניתן להשתמש בתמונות ממאגר המותר לשימוש ,באיורים או בצורות וסמלים.

שאלת סיכום :כיצד בחירת הרגעים עוזרת לנו להבין את המסר של הסיפור?

פעילות 4 - יוצרים סוף אחר לסיפור

מטרה :לפתח כתיבה יצירתית ולהבין כיצד שינוי בעלילה משפיע על משמעות הסיפור.

מתי ?לאחר הבנת הסיפור |

הנחיה לתלמידים:

כתבו סוף חלופי לסיפור .חשבו כיצד היה הסיפור מסתיים אילו אחת הדמויות הייתה פועלת אחרת.

בחרו אפשרות אחת:

- הילד מחליט לפעול אחרת.
- האב מגיב באופן שונה.
- הילד והאב מצליחים לשוחח ולהבין זה את זה.

לאחר הכתיבה ,הוסיפו משפט או שניים המסבירים כיצד הסוף החדש משנה את משמעות הסיפור.

איך משלבים טכנולוגיה?

- כותבים את הסיום במסמך דיגיטלי.
- אפשר להציג אותו בשקופית עם איור.
- אפשר להקליט הקראה של הסיום ולהשמיע אותה לכיתה.

שאלת סיכום :מה ההבדל בין המסר של הסיפור המקורי לבין המסר של הסיום שיצרתם?

מערך שיעור ראשון

משך השיעור: 45 דקות

מטרה: להכיר את הסיפור ומאפייניו

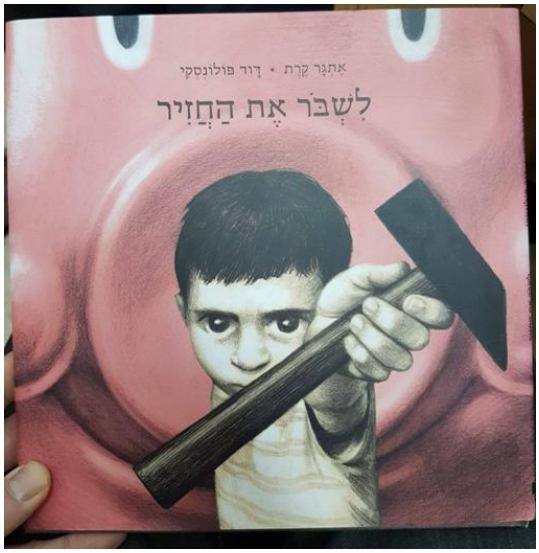
פתיחה

לפני קריאת הסיפור

מציגים לתלמידים שתי תמונות (אפשר להקרין מהמצגת המלווה, או להביא מודפס):

1. **תמונה של פטיש.**
2. **תמונה של קופת חזיר**

שאלה לשיח: איזה חפץ הייתם בוחרים ולמה ?

שאלות לשיח:

1. **שם הסיפור הוא: לשבור את החזיר, על מה לדעתכם יהיה הסיפור?**
2. **מי זה בארט סימפסון?**

"בארט" סימפסון הוא דמות בדיונית ראשית בסדרת האנימציה האמריקנית "משפחת סימפסון". בארט בן העשר הוא בנם הבכור של הומר ומארג' סימפסון ואחיהם של ליסה ומגי. תכונות האופי הבולטות ביותר באישיותו של בארט הן נטייתו למרדנות וחוסר הכבוד שלו לסמכות.

מורה:

"היום אנחנו הולכים לקרוא סיפור קצר שמדבר על ילד אחד, על אבא שלו, ועל קופת חיסכון בצורת חזיר. הסיפור הזה נוגע בנושאים שלא תמיד קל או נעים לדבר עליהם – כמו ההרגשה שלא מבינים אותנו, או התחושה שאנחנו צריכים להילחם לבד על מה שחשוב לנו. לפני שאנחנו מתחילים, המרחב פה הוא שלכם. אנחנו נשאל שאלות ונחשוב ביחד על הדמויות בסיפור. כל אחד ואחת מכם מוזמן לשתף במה שנוח ומתאים לו/לה אין כאן תשובות נכונות או לא נכונות, יש פה רק מה שאתם מרגישים".

קריאת הסיפור - (רצוי להיעזר בסרטון יוטיוב)

במהלך הלמידה מתמקדים:

- בילד
- באב
- ברצונות של כל אחד
- בפער בין נקודות המבט
- באהבה והקונפליקט
- במשמעות ה"חזיר "

במהלך קריאת הסיפור עוצרים בשתי נקודות מפתח:

- עצירה 1 (אחרי קניית החזיר) :האם אבא של יואב מבין מה יואב באמת צריך?
- מה יואב מחפש כשהוא מדבר אל החזיר?
- עצירה 2 (לפני הלילה בשדה) :מה הייתם עושים במקום יואב ?
- מקשיבים לאבא או מקשיבים ללב?

איזו משפחה אנחנו פוגשים?

בתחילת הקריאה אפשר לבקש מהתלמידים לזהות:

- מי הדמויות במשפחה ?
- מה כל אחת רוצה ?
- מי מקבל החלטות ?
- מי משפיע על מי ?
- איפה יש קרבה? איפה יש ריחוק ?

יצירת מפת משפחה:

הילד ↔ האב ↔ האם

ועל כל חץ לכתוב:

מה מחבר? מה מפריד? מי משפיע?

האם משפחה היא רק קשר של דם?

הקראת משפטים כל תלמיד מסביר האם הוא מסכים/לא מסכים

משפחה היא אנשים שחיים יחד.

משפחה היא אנשים שאוהבים זה את זה.

משפחה היא אנשים שדואגים זה לזה.

משפחה היא אנשים שמקבלים זה את זה.

משפחה היא קשר של דם.

משפחה היא קשר שנוצר לאורך זמן.

מה בסיפור מחזק או מערער את המשפטים האלה?

התלמידים משתמשים בסיפור כדי לחשוב על מושג המשפחה.

הילד והאב – האם הם באמת רואים את אותו דבר?

התלמידים משלימים

	האב	**הילד**
מה חשוב לו?		
ממה הוא חושש?		
מה הוא רוצה להשיג?		
איך הוא רואה את המשפחה?		

"מי המשפחה האמיתית כאן?"

טבלה לתלמידים

מי מקשיב ליואב?

מי מגן על מי?

מי מתנהג כמו משפחה אמיתית?

מה המסר?

ההורים	**פסחזון החזיר**

- מי מקשיב ליואב ? ההורים עסוקים בחינוך וכסף; פסחזון "מחייך" ומקשיב לסודות שלו
- מי מגן על מי ? ההורים מביאים פטיש כדי להרוס את מה שיואב אוהב; יואב מוכן להסתכן בלילה בקוצים כדי להציל את פסחזון.
- מי מתנהג כמו משפחה אמיתית?
- "האבא בסיפור בטוח שהוא עושה מעשה טוב ומחנך את הבן שלו. למה לפעמים מבוגרים בטוחים שהם עוזרים, אבל הילד מרגיש לגמרי לבד?"

שאלות אפשריות לשיח ודיון (לבחירתכם)

- למה לדעתכם יואב היה צריך להמציא לפסחזון שם ולדבר איתו?
  מה היה חסר ליואב ביומיום?
- יואב בוחר להציל את החזיר ולהישאר בלי הבובה ובלי החבר.
  האם לדעתכם הוא מרגיש בסוף הסיפור מנוצח או מנצח?
- אם היינו עושים מילון ומחפשים את המילה 'משפחה', מהן 3 המילים הראשונות שחייבות להופיע שם כדי שזו תהיה משפחה אמיתית? (למשל: הקשבה, הגנה, ביטחון).
- לפעמים אנשים מוצאים 'משפחה' במקומות לא צפויים – חברים, קבוצת כדורגל, מדריכים, או אפילו בעל חיים. למה לדעתכם זה קורה?
- האם הורה תמיד יודע מה טוב לילד שלו?
- האם אפשר לאהוב מישהו מאוד ועדיין לא להבין אותו?
- מה הסיפור מלמד אותנו על קשר בתוך משפחה?

סיכום השיעור

בסיפור יואב נשאר לבד בשדה, אבל הוא ניצח את הפטיש. הוא הוכיח שיש לו לב ענק ויכולת לאהוב ולהגן. בחיים, אנחנו לא יכולים לשנות את המשפחה שנולדנו אליה, אבל אנחנו יכולים לבחור מי יהיו האנשים שיהיו סביבנו ויהפכו לחלק מהמשפחה שלנו.
בסוף הסיפור, יואב נשאר בלי הבובה שהוא רצה, ובנוסף, הוא גם היה צריך להיפרד מהחזיר שלו בשדה הקוצים. נראה כאילו הוא הפסיד.
אבל בעצם האמת היא הפוכה. יואב ניצח את הפטיש. הוא הוכיח שיש לו לב רחום המרגיש חמלה, הוא היה מוכן להסתכן כדי להגן על מי שחשוב לו ולהגן עליו.
יואב בחר. הסיפור הזה מלמד שהבחירה האמיתית היא שלנו.

סיום הסיפור – פתוח, סגור

בסיום הסיפור מתואר כיצד יואב מציל את פסחזון.

סיום הסיפור

סיום פתוח – הסיפור אינו חושף מה יקרה לאחר שהאב יגלה שהחזיר נעלם עם כל הכסף שהיה בתוכו. האם יודה בטעותו, יבין את הלך הרוח של בנו או יכעס, יתפרץ ויעניש את יואב על מעשהו (המעשה – השקר, אובדן דמי החיסכון והאומץ לעשות מעשה זה)?

הסוף פתוח - לא ברור מי הצודק במבחן הזמן. האבא, שיש לו שיטת חינוך של דור המבוגרים, או יואב המייצג את הדור הצעיר. אין כאן תשובה ברורה, הנושא נתון לחשיבה ולדיון, לפי השיפוט הערכי של כל קורא.

שני מערכי שיעור מובנים – לשבור את החזיר

הרעיון הגדול של התוכנית:

מה הופך אנשים למשפחה?

היקף שני שיעורים, משך כל שיעור: 45 דקות

שיעור 1 – היכרות עם הסיפור והיחסים בין יואב לאביו

נושא: היכרות עם הסיפור והדמויות; הקשר בין יואב לאביו.

מטרות השיעור:

- התלמידים יכירו את הדמויות המרכזיות ואת מערכת היחסים ביניהן.
- התלמידים יזהו הבדלים בין נקודת המבט של יואב לזו של אביו.
- התלמידים יבססו טענה על פרטים מתוך הסיפור.
- התלמידים יתחילו לבחון את השאלה: מה הופך קשר בין אנשים לקשר משפחתי?

החיבור לרעיון הגדול

הסיפור מציג משפחה שבה יש אהבה וקשר, אך גם פערים, ציפיות ומאבק על שליטה.

שאלת החיבור:

האם אהבה וקשר מספיקים כדי ליצור קשר משפחתי טוב?

המיומנות

מיומנות מרכזית: נקודת מבט

התלמידים יזהו כיצד אותה סיטואציה יכולה להיראות אחרת מנקודת המבט של יואב ומנקודת המבט של אביו.

המיומנות בפועל:

התלמידים יבחרו אירוע או פרט מהסיפור ויסבירו כיצד כל אחת מהדמויות עשויה לראות אותו.

חומרי למידה ואמצעי עזר

- הסיפור "לשבור את החזיר."
- דף עבודה/טבלת השוואה.
- לוח או מצגת.
- אפשרות: תמונה של חזירון חרס כגירוי לפתיחה.

מטרת התמונה : לעורר סקרנות לפני קריאת הסיפור

הדמויות ומערכת היחסים ביניהן.

חשוב לא למסור לתלמידים מראש "מה הסיפור אומר", אלא לאפשר להם לגבש הבנה מתוך הטקסט.

מהלך השיעור

א. פתיחה – מה אפשר להבין מחפץ?

המורה מציגה תמונה של חזירון חרס.

שאלות:

- מה אתם רואים?
- למה לדעתכם אנשים מחזיקים חזירון כזה?
- אילו רגשות יכולים להיות קשורים אליו?

המורה אינה מסבירה את משמעות החפץ אלא יוצרת סקרנות לקראת הסיפור.

ב. קריאה והיכרות עם הדמויות

קריאת הסיפור בחלקים, בהתאם לקצב הכיתה.

במהלך הקריאה התלמידים מסמנים:

יואב – מה הוא רוצה?

האבא – מה הוא רוצה?

פעילות – שתי נקודות מבט

התלמידים עובדים בזוגות.

בוחרים אירוע אחד מהסיפור ומשלימים:

מנקודת המבט של יואב_____ :

מנקודת המבט של אבא_____ :

ההבדל ביניהם הוא_____ :

פיגום:

"אני חושב שיואב רואה את המצב כ_____, כי בסיפור"._____

"אבא עשוי לראות את אותו מצב כ_____, כי"._____

עיבוד וסיכום

דיון:

- האם האבא אוהב את יואב?
- האם אפשר לאהוב מישהו ועדיין לא להבין אותו?
- מה גורם לקשר ביניהם להיות מורכב?

משפט יציאה:

"בסיפור אנחנו רואים שמשפחה היא לא רק _____, אלא גם"._____

בדיקת הבנה

התלמידים כותבים משפט אחד:

"הקושי המרכזי בקשר בין יואב לאביו הוא _____, ואני מבין זאת מתוך _____".

שיעור 2 – מה הסיפור מלמד אותנו על משפחה?

נושא השיעור

התפתחות מערכת היחסים בין יואב לאביו; משמעות הסיום והמסר של הסיפור.

מטרות

- התלמידים יזהו שינוי במערכת היחסים בין הדמויות.
- התלמידים יסיקו מהסיפור רעיון לגבי קשר משפחתי.
- התלמידים יבססו פרשנות באמצעות פרטים מהטקסט.
- התלמידים יחברו בין הסיפור לבין השאלה "מה הופך אנשים למשפחה"?

המיומנות

הסקת מסקנות

התלמידים יעברו מ:

מה קרה בסיפור? → מה זה אומר לנו?

הם יזהו פרטים משמעותיים, יחברו ביניהם ויסיקו מסקנה על הקשר המשפחתי.

חומרי למידה

- הסיפור.
- טבלת "בתחילת הסיפור / בסוף הסיפור."
- כרטיסי משפטים או מילות מפתח:

אהבה | שליטה | הקשבה | בחירה | שינוי | קשר | עצמאות

מהלך השיעור

א. חזרה

על הלוח:

בתחילת הסיפור – איך נראה הקשר בין יואב לאביו?

התלמידים מציעים מילים ומבססים אותן בפרטים מהסיפור.

ב. מה השתנה?

התלמידים ממלאים:

בהמשך/בסוף הסיפור	**בתחילת הסיפור**
מה השתנה?	מה יואב חושב/מרגיש?
מה השתנה?	מה האב חושב/רוצה?
איך הם מתנהגים?	איך הם מתנהגים זה לזה?
מי מקבל החלטות?	מי מקבל החלטות?

שאלת המשך:

מה גרם לשינוי?

פעילות – מה הופך קשר משפחתי לקשר משמעותי?

כל זוג בוחר **שתי מילים** מתוך הכרטיסים:

אהבה | הקשבה | אמון | בחירה | אחריות | כבוד | עצמאות | דאגה | קשר | שינוי

המשימה:

בחרו שתי מילים שלדעתכם חשובות להבנת הקשר בין יואב לאביו. הסבירו כיצד הן באות לידי ביטוי בסיפור.

פיגום:

"בחרנו במילה _____ כי בסיפור".

"הדבר מלמד אותנו שמשפחה היא".

מעבר מידע לתובנה

המורה מציגה על הלוח:

פרט מהסיפור → מה אנחנו מבינים ממנו?

לדוגמה:

יואב רוצה לקבל החלטה בעצמו

↓

הוא זקוק ליותר עצמאות

↓

קשר משפחתי צריך לאפשר גם מקום לבחירה ולעצמאות.

התלמידים בוחרים פרט נוסף מהסיפור ומנסים ליצור בעצמם רצף דומה.

סיכום

כל תלמיד משלים:

"בעקבות הסיפור אני חושב שמשפחה היא לא רק _____, אלא גם".

אפשר להוסיף:

"דבר אחד שהסיפור גרם לי לחשוב עליו הוא".

פיגומים אפשריים לשני השיעורים

לתלמידים הזקוקים לתמיכה ניתן להציע:

- טבלת דמות.
- מאגר מילים.
- שאלות בחירה.
- משפטי פתיחה.
- בחירה מתוך שני אירועים בטקסט.
- עבודה בזוג לפני כתיבה אישית.
- ציון המקום בטקסט שממנו נלקחה המסקנה.

מה התלמידים אמורים לקחת מהיחידה?

בסיום שני השיעורים התלמידים אמורים להיות מסוגלים לומר:

המשפחה בסיפור אינה מוצגת רק כמקום של אהבה ודאגה. היא כוללת גם פערים, קונפליקטים, צורך בעצמאות, בחירה והקשבה.

ההבנה הזו תוכל לשמש בהמשך התוכנית כאשר התלמידים יפגשו **ייצוגים אחרים של משפחה בספרות, בתנ״ך ובאמנות**.

מערכי שיעור נוספים לבחירתכם

מערך 1: מי מחליט בבית?

נושא : היכרות עם יואב, אביו והקונפליקט ביניהם

זמן 45 **:**דקות

מיומנויות :נקודת מבט, הסקת מסקנות, הבעת עמדה

פירוט	**רכיב**
להכיר את הדמויות ולזהות את הקונפליקט המרכזי בין יואב לאביו.	**מטרת השיעור**
האם הורה תמיד יודע מה הכי טוב לילד שלו ?התלמידים בוחרים עמדה ומנמקים.	**הזמנה לפעילות**
קריאה מודרכת של תחילת הסיפור. התלמידים מסמנים: מה האב רוצה? מה יואב רוצה?	**במבט חוקר**
השלמת משפטים מנקודת מבט של כל דמות: "אבא שלי חושב ש..." / "אני חושב ש"...	**נקודת מבט**
מה אנחנו לומדים על מערכת היחסים ביניהם מתוך ההתנהגות והדיבור שלהם?	**במבט חוקר**
טבלה: **הדמות	**פיגום**
יואב רוצה ___, אביו רוצה ___, ולכן נוצר ביניהם.___	**מה היה לנו**
האם אהבה במשפחה פירושה גם להסכים זה עם זה?	**חיבור לרעיון הגדול**

מערך 2: החזיר – רק קופת חיסכון?

נושא :החזיר, המשמעות שלו והיחסים בין יואב לאביו

מיומנויות :הסקת מסקנות, נקודת מבט, פרשנות

רכיב	**פירוט**
מטרת השיעור	להבין שהחזיר הוא יותר מחפץ בסיפור ולבחון מה הוא מייצג עבור יואב ועבור אביו.
הזמנה לפעילות	מציגים תמונה/איור של קופת חיסכון ושואלים :**מה יכול להיות "שווה" יותר מהכסף שבתוכה?**
במבט חוקר	ממשיכים בקריאה. התלמידים אוספים פרטים על היחס של יואב לחזיר ושל האב לחזיר.
מפרשים	טבלה: **החזיר בשביל יואב
נקודת מבט	כתיבת משפט קצר: "אם החזיר היה יכול לדבר, הוא היה אומר"...
הבעת עמדה	**האם יואב באמת רוצה לשבור את החזיר – או שהוא רוצה משהו אחר?**
פיגום	בנק מילים :*עצמאות, שליטה, אהבה, כסף, בחירה, כבוד, ביטחון.*
מה היה לנו	התלמידים משלימים :**החזיר הוא סמל ל_____ כי._____**
חיבור לרעיון הגדול	מה קורה במשפחה כאשר כל אחד רוצה משהו אחר, אבל שניהם חושבים שהם פועלים לטובת המשפחה?

מערך 3: מי באמת "שובר" את החזיר?

נושא :הסיום והמשמעות של הסיפור

מיומנויות :נקודת מבט, הסקת מסקנות, הבעת עמדה

רכיב **פירוט**

מטרת השיעור לפרש את סיום הסיפור ולבחון כיצד השתנתה מערכת היחסים בין יואב לאביו.

הזמנה לקריאה קריאת הסיום. במהלך הקריאה :**סמנו רגע אחד שבו משהו ביחסים בין יואב לאביו משתנה.**

במבט חוקר מה יואב עושה? מה האב עושה? מה כל אחד מהם מבין?

נקודת מבט שתי קבוצות :**יואב / אבא** .כל קבוצה עונה: "בסוף הסיפור אני מבין ש"...

פרשנות השאלה המרכזית :**מה לדעתכם באמת "נשבר" בסיפור – ומה אולי דווקא נבנה?**

פיגום אפשרויות לבחירה :*החזיר / השליטה / הפחד / המרחק / האמון / משהו אחר* .לאחר הבחירה – נימוק מהטקסט.

מה היה לנו משפט מסכם :**בתחילת הסיפור** ***,ובסוף ___ . השינוי נובע מ.***

חיבור לרעיון הגדול **מה הופך אנשים למשפחה ?**האם קשר משפחתי מאפשר לכל אחד להיות גם הוא עצמו?

סיכום קצרצר לכל הסיפור

"שלוש מילים על המשפחה:"

כל תלמיד בוחר **3 מילים** שמתארות לדעתו את הקשר בין יואב לאביו, וליד כל מילה כותב **הוכחה אחת מהסיפור**.

היבט של הרעיון הגדול : מה הופך אנשים למשפחה?

"לשבור את החזיר"

מיומנות:

השוואה בין נקודות מבט +הסקת מסקנה

ארבע מיומנויות הרוחב של התוכנית

1. **השוואה וזיהוי נקודות דמיון ושוני — קוגניטיבית**

- השוואה בין דמויות
- השוואה בין נקודות מבט

2. **הסקת מסקנות וביסוסן — קוגניטיבית**

- לא רק:
- "מה אני חושב"?
- אלא:
- **"מה גורם לי לחשוב כך"?**
- בספרות התלמיד לומד להביא **ראיה מתוך הטקסט** ולבנות ממנה מסקנה.
- למשל:
- מה בסיפור גורם לנו לחשוב שהקשר בין הילד לאב מורכב?

3. **נקודת מבט ומודעות עצמית — רגשית**

זיהוי נקודת המבט שלי ושל האחר

- מה הילד מרגיש ?
- איך האב רואה את המצב ?
- האם אני מבין את שני הצדדים ?
- האם אני מסכים עם אחת הדמויות ?

מה משפיע על הדרך שבה אני מפרש דמות או יצירה?

4. **הקשבה, שיח ושיתוף פעולה — חברתית**

הצגת עמדה, הקשבה לעמדה אחרת ובניית תובנה משותפת.

למשל:

תלמיד אומר:

"לדעתי האב צודק".

תלמיד אחר:

"אני רואה את זה אחרת"...

והמשימה אינה להחליט מי צודק, אלא:

מה למדנו מהשילוב בין שתי נקודות המבט?

הצעה לפעילות האזנה לשירים בספרות – "מקשיבים, מרגישים, חושבים"

בזמן ההאזנה אל תנסו להבין הכול. הקשיבו וחפשו תשובות לארבע שאלות:

1. **מה אני שומע/ת?**

   איזו מילה, תמונה או משפט תפסו אותי ?

2. **מה אני מרגיש/ה?**

   איזה רגש השיר מעורר בי ?

3. **מה השיר מספר לי על המשפחה / על האדם?**

   מה אני מבין/ה על הקשר בין האנשים בשיר ?

4. **מה גורם לי לחשוב כך?**

   איזה פרט בשיר עזר לי להגיע למסקנה ?

אחרי ההשמעה – שיחה קצרה

אפשר להתחיל תמיד באותה שאלה:

"מה נשאר איתכם מהשיר"?

כל תלמיד יכול לתת **מילה אחת** בלבד.

בחירה ב- 2–3 שאלות:

- איזו מילה/שורה/תמונה תפסה אתכם? למה ?
- איזה רגש מרכזי יש בשיר ?
- מי האנשים שנמצאים בקשר בשיר ?
- מה מחבר ביניהם ?
- האם הקשר ביניהם פשוט או מורכב ?
- מה השיר מלמד אותנו על משפחה ?
- איזה פרט בשיר גרם לכם לחשוב כך ?

שאלה

"אם היינו צריכים להוסיף לשיר משפט 'מה הופך אנשים למשפחה?', מה הוא היה התאמה לשלושת השירים

חתונה מרוקאית - מה בשיר מחבר בין משפחה, זיכרון, מקום ומסורת?

ילד פריפריה - מה השיר מספר לנו על הקשר בין אדם, משפחתו והמקום שממנו הוא מגיע?

שיר משפחה – אריאל זילבר - האם השיר מציג משפחה רק כמקום של אהבה, או גם כמקום שיש בו מורכבות וקושי?

השיר שלנו אומר שמשפחה היא._____

חתונה מרוקאית – ארז ביטון

ארז ביטון (נולד ב- 1942) הוא משורר, מחזאי, עיתונאי ופעיל חברתי ישראלי, חתן פרס ישראל לספרות ולשירה עברית לשנת 2015 . בנובמבר 1951, כשהיה בן תשע, הוא נפצע מפיצוץ של רימון שמצא, מה שגרם לו לעיוורון ולקטיעת ידו השמאלית. ביטון נחשב לאחד היוצרים הראשונים שייצגו את "הקול המזרחי" – קולן של עדות המזרח. שירתו מבטאת את שבר ההגירה ארצה וכן את מאבקה של התרבות המזרחית למצוא את מקומה בתוך הפסיפס הישראלי. בפברואר 2016 מינה אותו שר החינוך נפתלי בנט לראשות ועדה, "ועדת ביטון", שתציע כיצד להעשיר את תוכניות הלימודים בהיסטוריה, בספרות ובמסגרות הבלתי פורמליות, בתכנים שיביאו "לאיזון ביחס למורשתן של קהילות המזרח ולהעמקת תחושת האחדות בעם". בעקבות הועדה הוחלט
להכניס לתוכניות הלימוד, לימודי חובה של סופרים ומשוררים מזרחיים.

מערך שיעור ראשון

פעילות מקדימה לפני הקראת השיר

שאלות פתיחה

מה אומר לכם שם השיר חתונה מרוקאית? למה תצפו? על מה ידבר השיר?

האם הייתם פעם בחתונה מרוקאית?

צפייה בסרטון יוטיוב

https://www.youtube.com/watch?v=-P-fldMjvfA

התזמורת האנדלוסית הישראלית עם שלמה בר "חתונה מרוקאית" 7 דקות

פעילות לתלמידים: (כתיבה במחברת)

1. אילו תחושות יש לכם שאתם מקשיבים לשיר ?
2. איזה סוג מוזיקה זו?
3. האם המוזיקה מזכירה לכם משהו?
4. אילו מילים אתם שומעים?
5. אילו כלי נגינה בולטים בשיר?

חתונה מרוקאית

מלים : ארז ביטון לחן : שלמה בר

מי שלא ראה חתונה מרוקאית מימיו
שמענו שמענו
ברוכות קמורות ידייך בתופי התמתם
שרה בת דודו
מקצה הכפר ועד קצה הכפר
ערבים ויהודים נבוא
ראינו ראינו
את חביונות הארק
את שרשראות היונים הצלויות
את מרבצי התמרים בשבעה מינים
בפתח הבית
את כדי הזיתים הגאים
ברוכות קמורות ידייך בתופי התמתם
ערבים ויהודים נבוא
ליבנו מתרחב לאט ונפשנו שמחה
אימה
שרה בת דודו, שרה בת דודו
אימה
עשר ציפורים רוצות להנתק מקבורת חזי
יקיר יקרי נפשי, כמו תמר מסוג בוסקרי
שהוא הסוג המתוק ביותר
שפתותיך שני תמרים
מסוג בוסקרי שהוא הסוג המתוק ביותר
עוד יאמרו

מאז חתונתך לא הייתה חתונה כחתונתך
מי שלא היה בחתונה מרוקאית
מי שלא שנע את סבתא פרחה
מסלסלת את מקמת הערגון
באזני הכלה והחתן
מי שלא ישב על הארץ
על כסתות פוך וכרי אטלס

מי שלא בצע את הלחם בשתי ידיו

מי שלא חפן בידיו סלט נוזל

וקנח ושתף את פיו ביין ממרקש

מי שלא נשם את המיית הנעורים של נערותינו

מי שלא היה בחתונה מרוקאית

הנה לך כרטיס

בוא הכנס

אל מהומות החזה שלא המיתה אף פעם

אימה

את אור הערב הזה אני נושאת כמשא האושר שלא יושר

אימה

אני מרגיש כמו הארץ נמוכה ממני שתי אמות

יקירתי יקירת נפשי

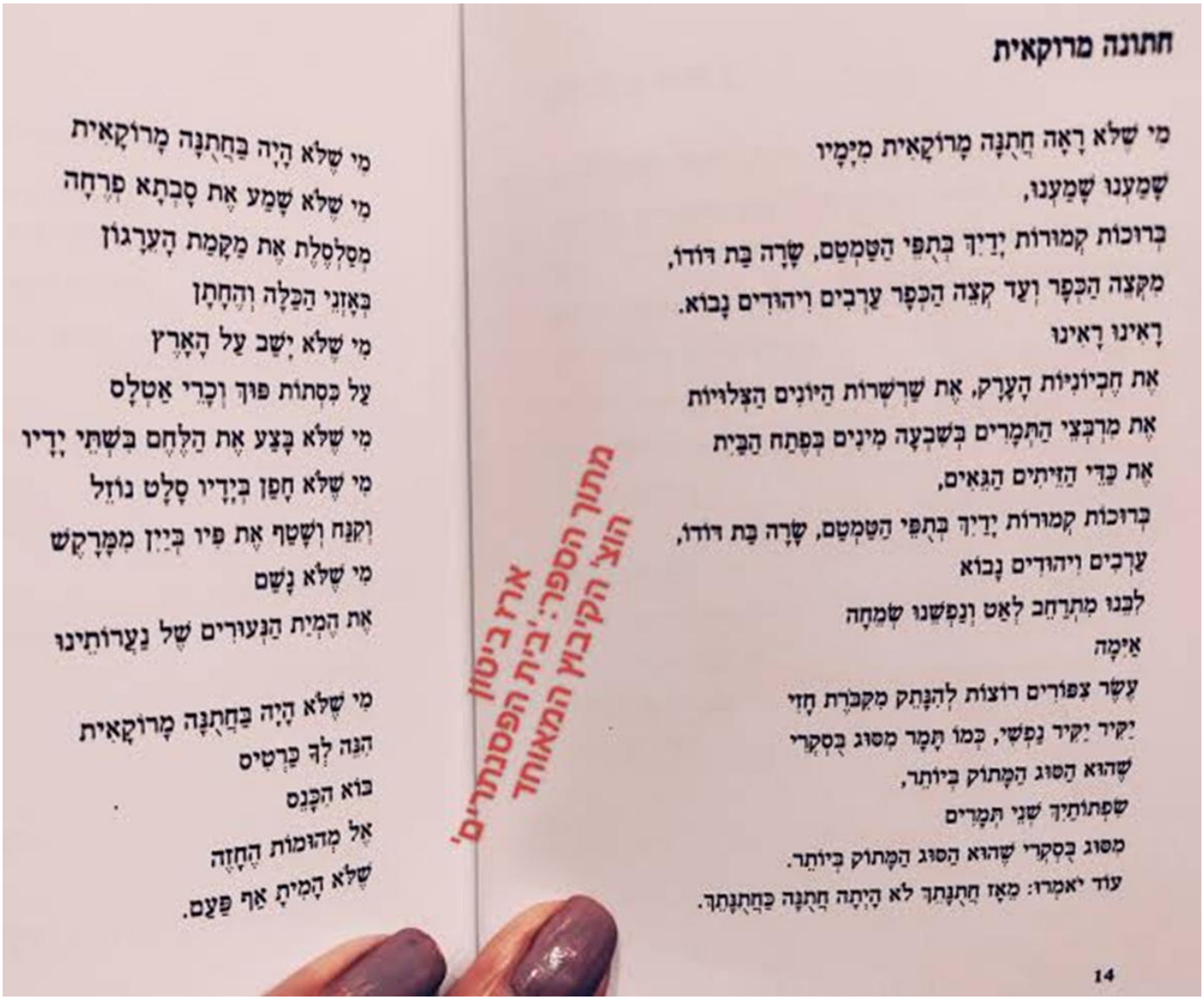
צוארך כמו אמת יד דקה

כמו אצבע האצבעות

עדויה ברצועות לבי

עוד יאמרו : מאז חתונתך לא היתה חתונה כחתונתך.

שרה בת דודו, שרה בת דודו

חתונה מרוקאית
מי שלא ראה חתנה מרוקאית מימיו
שמענו שמענו,
ברוכות קמורות ידיך בתפי הטמטם, שרה בת דודו,
מקצה הכפר ועד קצה הכפר ערבים ויהודים נבוא.
ראינו ראינו
את חביוניות הערק, את שרשרות היונים הצלויות
את מרבצי התמרים בשבעה מינים בפתח הבית
את כדי הזיתים הגאים,
ברוכות קמורות ידיך בתפי הטמטם, שרה בת דודו,
ערבים ויהודים נבוא
לבנו מתרחב לאט ונפשנו שמחה
איפה
עשר צפורים רוצות להנתק מקבורת חזי
יקיר יקיר נפשי, כמו תמר מסוג בסקרי
שהוא הסוג המתוק ביותר,
שפתותיך שני תמרים
מסוג בסקרי שהוא הסוג המתוק ביותר.
עוד יאמרו: מאז חתנתך לא היתה חתנה כחתנתך.
מי שלא היה בחתנה מרוקאית
מי שלא שמע את סבתא פרחה
מסלסלת את מקמת הערגון
באזני הכלה והחתן
מי שלא ישב על הארץ
על כסתות פוך וכרי אטלס
מי שלא בצע את הלחם בשתי ידיו
מי שלא חפן בידיו סלט נוזל
וקנח ושטף את פיו ביין ממרקש
מי שלא נשם
את המית הנעורים של נערותינו
מי שלא היה בחתנה מרוקאית
הנה לך כרטיס
בוא הכנס
אל מהומות החזה
שלא המית אף פעם.
מתוך הספר: שפתיים, אדמה, שיר ואהבה
הוצאת אבבה 2018

למורה

בשיר **"חתונה מרוקאית** ,**"**ארז ביטון מציג תיאור עשיר, צבעוני וחושי של אירוע תרבותי מסורתי, תוך שהוא משלב בין שמחה מתפרצת לבין תחושות מורכבות של זרות וחיפוש זהות בחברה הישראלית.

מוטיבים ונקודות מרכזיות בשיר

- **חגיגה חושית** :השיר גדוש בתיאורי קולות (צהלולים, מוזיקה), צבעים (לבוש מסורתי, קישוטים) וטעמים, המעבירים את האנרגיה החיה של החתונה.
- **השפה כמגשרת** :ביטון משלב מילים וביטויים במרוקאית לצד עברית, ובכך מעניק לשפה העממית מקום של כבוד בתוך השירה העברית הקנונית.
- **קונפליקט וזהות** :לצד השמחה, השיר חושף לעיתים את הפער שבין שימור המסורת המרוקאית בתוך הבית או הקהילה, לבין הניסיון להשתלב במרחב הישראלי המודרני של אותם ימים.

השיר מאפשר להראות שמשפחה ושייכות הן לא רק קשר דם, אלא **מערכת תמיכה, שותפות, קהילה, הגנה וזיכרון משותף**.

פתיחה: הציר החושי – משפחה כמרחב של שפע והגנה

השיר פותח בתיאור של שפע, חום ואוכל הממלאים את החושים, ויוצרים מקום שבו מרגישים עטופים.

- **ציטוט מפתח**:

"ראינו ראינו את חביונות הארק

את שרשראות היונים הצלויות

את מרבצי התמרים בשבעה מינים בפתח הבית"

ביאור מילים:

- **חביונות הארק** :בקבוקי משקה הארק החבויים או השמורים לרגעים מיוחדים.
- **מרבצי התמרים** :ערימות גדולות ושופעות של תמרים.

איך לחבר לנושא הגדול?

- מהם "התמרים והארק" בחיים שלכם? מהם הדברים הקטנים (שיר, מאכל, ריח) שגורמים לכם להרגיש בבית או במקום מוגן?
- השיר מראה שבפתח הבית יש שפע ומזון. האם משפחה נמדדת בכסף, או ביכולת שלה להציע שפע רגשי וחום למי שנכנס בדלת?

ציר השייכות: משפחה כמי שפותח את הדלת לכולם

השיר מציע מודל של משפחה מורחבת וקהילה שאין בה חומות, שבה כולם מוזמנים והופכים לחלק מהאירוע.

- **ציטוט מפתח**:

"מקצה הכפר ועד קצה הכפר

ערבים ויהודים נבוא"

איך לחבר לנושא הגדול?

ביטון מתאר חתונה שבה אפילו מי שלא קשור ישירות – שכנים, ואפילו קבוצות תרבותיות שונות – הופכים לחלק מהחגיגה.

נקודה למחשבה :משפחה היא לא קבוצה סגורה. משפחה היא מי שבוחר לפתוח את הלב ואת הדלת עבורנו, ומי שמקבל אותנו בלי לשפוט מאיפה באנו.

ציר הלב: המילים במרוקאית כביטוי של אינטימיות וחיבור

השיר משתמש במילה **"אימה** ,**(Ima)** "שהיא לא רק אמא בעברית, אלא קריאת רגש במרוקאית (כמו "אוי לי" או "הו אמי" – ביטוי של התרגשות עמוקה, דאגה או אהבה עזה). כמו כן, מופיעה המילה **"בוסקרי**."

- **ציטוט מפתח**:

"אימה עשר ציפורים רוצות להנתק מקבורת חזי

יקיר יקרי נפשי, כמו תמר מסוג בוסקרי שהוא הסוג המתוק ביותר"

- **ביאור מילים**:
  - **אימה** :קריאת רגש אימהית או אישית במרוקאית, שמבטאת שיא של התרגשות או חרדה חיובית.
  - **תמר מסוג בוסקרי** :זן תמרים יוקרתי, רך ומתוק במיוחד המזוהה עם צפון אפריקה.

איך לחבר לנושא הגדול?

- המשורר משתמש בשפה של הבית שלו כדי לבטא רגש עמוק. לפעמים, לכל קבוצה של אנשים או חברים יש "שפה משלהם" – סלנג, בדיחות פנימיות, קודים שרק הם מבינים.
- **נקודה למחשבה** :מה שהופך אנשים למשפחה זה ה"סלנג" המשותף, הזיכרונות הפרטיים והיכולת להבין אחד את השני בלי מילים רשמיות. זה המקום שבו מותר לך להיות הכי טבעי והכי "מתוק" (כמו תמר בוסקרי).

ציר העצמה: "הארץ נמוכה ממני שתי אמות"

נוער בסיכון חווה לעיתים קרובות תחושת נמיכות רוח, דימוי עצמי נמוך או חוסר אונים. השיר מראה כיצד רגע של שותפות וחיבור משפחתי מעניק לאדם כוח עצום, כמעט פיזי.

- **ציטוט מפתח**:

"אימה אני מרגיש כמו הארץ נמוכה ממני שתי אמות"

- **ביאור מילים**:
  - **שתי אמות** :מידת אורך מקראית (אמה היא בערך חצי מטר). המשמעות: "אני מרגיש גבוה, אני מרחף באוויר, אני מעל פני האדמה מרוב אושר וגאווה."

איך לחבר לנושא הגדול?

- כשיש לנו "משפחה" (חברים טובים, מדריכים, בני זוג, או משפחה ביולוגית) שתומכת בנו וחוגגת איתנו, אנחנו מרגישים בלתי מנוצחים.
- **שאלה לנוער** :מתי הרגשתם שהארץ נמוכה מכם? מי האנשים שגרמו לכם להרגיש ככה – שהרימו אתכם למעלה כשהיה לכם קשה? אלו האנשים שהם המשפחה האמיתית שלכם.

הצעה לפעילויות שניתן לשלבם בכול מערך שיעור שתבחרו

1. **פעילות "תפריט השפע שלי :"**בקשו מהתלמידים לכתוב או לצייר (כמו הציטוט על התמרים והארק) 3 דברים פיזיים או מטאפוריים שהיו רוצים שיהיו בפתח הבית שלהם כדי שכל מי שנכנס ירגיש רצוי ובטוח.
2. **הגדרת המושג "משפחה מבחירה" :** נהלו דיון– האם המשתתפים בחתונה בשיר הם משפחה רק בגלל הדם, או בגלל שהם הגיעו לשמוח יחד?

האם משפחה היא מי שבוחר לעמוד לצידך ברגעים המרגשים והקשים של החיים?

ציר השורשים: הגאווה במה שנתפס כ"חלש" או "מיושן"

בני נוער חווים לעיתים קרובות סטיגמות (בגלל רקע משפחתי, מקום מגורים או מצב כלכלי). בשיר, ארז ביטון לוקח תרבות שבאותם ימים נתפסה בישראל כ"שולית" או "נחשלת" ומציג אותה במלוא הדרה, הדינמיות והיופי שלה.

- **ציטוט מפתח**:

"הַמּוּזִיקָה הַמַּעֲרָבִית הַפְּרוּעָה / הַקַּצָּבִית הָעוֹלָה מִן הַחַלּוֹנוֹת"

- **ביאור ומשמעות**:

ביטון משתמש במילה **"פרועה "**לא כגנות, אלא כביטוי לחופש מוחלט, לאנרגיה של חיים שלא כפופה לחוקים נוקשים. המוזיקה פורצת מהחלונות החוצה, היא לא מתחבאת.

איך לחבר לנושא "מה הופך אנשים למשפחה:"

- **משפחה היא המקום שבו מותר לך להיות "פרוע" במובן הטוב של המילה** –להיות פתוח, משוחרר, להביא את השכונה שלך, את המוזיקה שלך ואת הסגנון שלך בלי לפחד ממה יגידו.
- **שאלה לדיון** :האם אי פעם הרגשתם שאתם צריכים להנמיך את המוזיקה שלכם (או את מי שאתם) ליד אנשים מסוימים? מול איזה אנשים אתם מרגישים שאתם יכולים "לפתוח חלונות" ולהיות עצמכם? האנשים האלה הם המשפחה שלכם.

ציר הטקסיות: משפחה יוצרת "קודים" וטקסים משותפים

השיר מתאר טקס קהילתי חזק מאוד (חתונה). טקסים ומסורות מעניקים לאדם תחושת יציבות וסדר בעולם שיכול להרגיש לפעמים כאוטי ומאיים.

- **ציטוט מפתח**:

"וְקָרָאתִי יָקִיר יַקִּיר נַפְשִׁי... / וְהַקְּפִיצוֹת הַקְּטַנּוֹת בַּמָּחוֹל"

- **ביאור ומשמעות**:
  - **המחול (ריקוד)** והקפיצות הקטנות הם חלק מריטואל קבוע מראש. כולם יודעים את הצעדים, כולם שותפים לאותו קצב.

איך לחבר לנושא "מה הופך אנשים למשפחה:"

- מה שמלכד קבוצה של אנשים והופך אותם למשפחה (או קבוצה מגובשת) אלו הטקסים הקטנים שלהם. זה לא חייב להיות חתונה דתית; זה יכול להיות ה"טקס" של לאכול פיצה יחד בכל יום חמישי, לחיצת יד סודית, או משפט קבוע שאומרים אחד לשני כשמישהו עצוב.
- **שאלה לדיון** :אילו טקסים או הרגלים קטנים יש לכם עם החברים הכי קרובים שלכם, או עם המדריכים פה? איך הטקסים האלה גורמים לכם להרגיש שייכים?

ביאור מילים ממוקדות ליצירת "שפת שותפות"

כדי להנגיש את השיר לחטיבת ביניים, כדאי להתעכב על מילים שיוצרות תמונות ויזואליות חזקות:

- **"צַהֲלוּלִים" (הקולולו המרוקאי)** :זהו קול שמייצר הד. הוא לא מופק על ידי אדם אחד, אלא מדביק את כולם. במשפחה, כשלאחד שמח – כולם צועקים איתו. כשלאחד כואב – כולם מרגישים את זה.
- **"אֲרָזִים** :"לפעמים ביטון מתאר את האנשים הגדולים, המבוגרים בקהילה, כמו ארזים (עצים חזקים ויציבים). עבור נוער בסיכון, מציאת "ארזים" (דמויות מבוגר

משמעותי, מדריך, מורה) היא קריטית. משפחה היא מי שמשמש עבורך כעץ חזק להישען עליו כשיש סערה בחוץ.

מערך פעילות חוויתי: "קופסת הקשר המשפחתי"

יצירת "תעודת זהות למשפחה מבחירה:"

מחלקים לתלמידים דפים ומבקשים מהם להרכיב את "החתונה/המסיבה" שלהם, לפי הקריטריונים הבאים מתוך השיר:

- **התפריט** :איזה מאכל חייב להיות שם כדי שתרגישו בית? (המקבילה לתמרים וארק).
- **המוזיקה** :איזה שיר או סגנון מייצג את החופש שלכם? (המקבילה למוזיקה הפרועה).
- **האורחים** :מי האנשים שאתם רוצים שיעמדו שם ויגרמו לכם להרגיש ש"הארץ נמוכה מכם שתי אמות"? (מי מרים אתכם?).

סיכום המסר

מראים לתלמידים שארז ביטון כתב שיר על חתונה, אבל בעצם הוא כתב על **רשת ביטחון אנושית** .אומרים להם בגלוי" :*חלקנו נולדנו למשפחות ביולוגיות שלא תמיד ידעו לתת לנו את השפע הרגשי הזה. השיר של ביטון מזכיר לנו שאנחנו יכולים לבנות את הקהילה שלנו, לבחור את האנשים שישמחו בשמחתנו, וליצור לעצמנו משפחה שבה נרגיש תמיד גבוהים ומוגנים."*

שאלות "עוקפות ציניות" (למי שאומר: "מה זה השיר הישן/החופר הזה?")

- "אם היינו צריכים לצלם קליפ ביוטיוב או בטיקטוק לשיר הזה היום, באיזו שכונה או מקום בארץ הייתם מצלמים אותו כדי שזה ייראה אמיתי"?
- "ארז ביטון מדבר על מוזיקה 'פרועה' שיוצאת מהחלונות. כשאתם עוברים ברחוב ושומעים מוזיקה כזאת חזקה מאיזה בית – מה עובר לכם בראש? זה מעצבן אתכם, או שזה עושה לכם חשק להיכנס"?
- "המשורר עף על עצמו ואומר 'הארץ נמוכה ממני שתי אמות' (בגלל שהוא מאושר). תהיו כנים – זה נראה לכם הגיוני שאדם ירגיש ככה רק בגלל חתונה, או שיש פה משהו עמוק יותר"?

שאלות "בלי ללחוץ" כל התשובות נכונות

- "אם הייתם צריכים לבחור רק מילה אחת או שורה אחת מהשיר שמרגישה לכם הכי 'חמה' או הכי 'קולנית', מה הייתם בוחרים"?
- "בואו נסתכל על השורה: 'מרבצי התמרים בשבעה מינים בפתח הבית'. דמיינו שאתם חוזרים הביתה מיום ממש קשה בחוץ. מה הדבר שהייתם הכי רוצים שיחכה לכם בפתח הבית כדי שתרגישו שאתם יכולים לנשום לרווחה"?
- "השיר מלא בבלגן ושמחה. יש אנשים שצריכים שקט מוחלט כדי להירגע, ויש אנשים שצריכים רעש, מוזיקה ואנשים מסביבם כדי לא להרגיש לבד. איפה אתם על הסקאלה הזו"?

שאלות עומק על המושג "משפחה מבחירה"

- "בשיר מוזמנים לחתונה 'ערבים ויהודים... מקצה הכפר ועד קצה הכפר'. מה זה אומר על בעלי האירוע? האם משפחה זה רק מי שיש לנו איתו קשר דם, או שמשפחה זה כל מי שמוכן לבוא ולשמוח איתנו כששטוב לנו"?
- "לפעמים אומרים על קבוצה של חברים, או על מקום כמו המרכז/המועדון שבו אנחנו נמצאים עכשיו, שזה כמו 'משפחה שנייה'. מה צריך לקרות בין אנשים כדי שהם יהפכו למשפחה, אפילו אם הם לא נולדו לאותם הורים"?
- "ארז ביטון משתמש במילים במרוקאית (כמו 'אימה' או 'בוסקרי') כי זו שפת הלב שלו. איזה 'קודים' או מילים מיוחדות יש לכם עם החברים הכי קרובים שלכם, שאף אחד מבחוץ לא באמת מבין"?

הצעות לשילוב טכנולוגיה לשיר

"חתונה מרוקאית" –ארז ביטון

תרבות /זהות/ משפחה ושייכות

מילון מושגים חזותי התלמידים יבחרו מילים ודימויים מהשיר ויציגו אותם באמצעות תמונות והסברים קצרים .הפעילות מסייעת בהבנת השיר ובחיבור בין השפה הספרותית לעולם התרבותי שהוא מציג.

קולאז' דיגיטלי של תרבות וזיכרון התלמידים ייצרו קולאז' המשלב תמונות ,סמלים ומילים המתקשרים למשפחה ,למסורת ולשייכות ,בהשראת השיר .לצד הקולאז' יכתבו הסבר קצר על הקשר בין הבחירות שלהם לבין השיר.

מפת אסוציאציות דיגיטלית התלמידים יכתבו מילים ורעיונות שהשיר מעורר בהם , כגון משפחה ,מסורת ,זהות ושייכות ,ויקשרו ביניהם במפה חזותית .הפעילות מאפשרת לארגן רעיונות ולזהות קשרים בין השיר לבין נושאי התוכנית.

הנחיה למורה :אפשר ליצור את התוצרים במצגת ,ב Canva-או בכלי דיגיטלי זמין אחר . יש להנחות את התלמידים לבסס את בחירותיהם על השיר ולהסביר את הקשר בין התוצר לבין הרעיונות העולים ממנו.

מערך שיעור

חתונה מרוקאית מאת ארז ביטון: מה הופך אנשים למשפחה?

משך השיעור :45 דקות

מטרות השיעור

- **התלמידים ינתחו את מוטיב החגיגה, החושים והקהילתיות בשיר 'חתונה מרוקאית'.**
- **התלמידים יבינו את המושג 'משפחה מורחבת' וערבות הדדית כפי שהם משתקפים בשיר.**
- **התלמידים יפתחו חשיבה ביקורתית בהשוואה בין הגדרת משפחה ביולוגית לבין משפחה כקהילה שותפת גורל.**

ציוד נדרש

- **דפי שיר מודפסים עם הטקסט 'חתונה מרוקאית' מאת ארז ביטון לכל תלמיד**
- **לוח**
- **שמיעת השיר (יוטיוב)**

שאלת פתיחה:

כתבו על הלוח: *"כמה אנשים מהאורחים בחתונה ממוצעת הם באמת משפחה?"*

איסוף תשובות מהיר:

בקשו מהתלמידים לזרוק הערכות באחוזים (האם 20%? 80%? כולם?).

שאלות:

1. **מה ההבדל בין קרוב משפחה בדם לבין מישהו ש"מרגיש כמו משפחה"?**
2. **האם שמחה קולקטיבית של קהילה שלמה יכולה לייצר תחושת משפחה, גם אם אין קשר דם ישיר?**

השמעת השיר

שאלה:

מה הגוף שלכם מרגיש לשמיעת השיר?

הקישור ליצירה:

המשורר ארז ביטון, שהתעוור בילדותו, כתב שירה שכולה נשענת על קולות, צלילים, תנועות, מגע וריחות. הוא מכניס אותנו לאירוע לא דרך מראה עיניים, אלא דרך החושים המשותפים שמחברים קהילה שלמה לאגרוף אחד של שמחה.

קריאה מונחית והקניה: ניתוח מוטיבים בשיר

קריאה בקול:

פירוק השיר והוראה פרונטלית על הלוח:

1. **עולם החושים של השיר:**

- **צליל: צהלולים, כלי נגינה, קולות ברכה.**
- **תנועה ומגע: ריקוד, חיבוקים, מחיאות כפיים.**
- **צבעים ומאכלים: שפע, מתיקות וסמליות.**

1. **המעבר מפרטים ליחידה אחת (מקהילה למשפחה):**

הראו על הלוח כיצד בשיר אין רק "חתן וכלה", אלא יש מעגל שלם של אנשים שכולם נוטלים חלק פעיל בהתרחשות. האירוע אינו פרטי אלא קהילתי — השמחה שייכת לכולם באותה המידה.

1. **ארז ביטון וזהות תרבותית:**

הציגו בקצרה את פועלו של ביטון כמשורר שנתן קול לעולם התרבותי של עדות המזרח, שבו גבולות המשפחה הגרעינית נפתחים אל השכונה והקהילה הרחבה.

כוונו אותם לשים לב לשפה השירית של ביטון ולבחירה במילים שמייצרות אינטימיות ושותפות.

חשיבה ביקורתית: משפחה ביולוגית מול משפחה קהילתית

משימת חשיבה ביקורתית פרונטלית (דיון מובנה וניתוח משפטים מהשיר):

כתבו על הלוח שני ציטוטים מתוך השיר או מתוך רוח היצירה:

- **עמדה א': "משפחה היא מי שנולדת איתו באותו הבית."**
- **עמדה ב': "משפחה היא כל מי שרוקד ובוכה בשמחתך ובכאבך."**

שאלות לחקירה ביקורתית בכיתה:

1. **אתרו בשיר שתי שורות שמדגישות ערבות הדדית ואחריות משותפת.**
2. **אילו יתרונות ומחירים יש לתפיסה לפיה 'השכונה כולה היא משפחה'?**

שאלו אותם: 'האם תמיד נרצה שכולם יידעו ויתערבו בכל דבר שקורה אצלנו במשפחה?'

סיכום וכרטיס יציאה

השיר 'חתונה מרוקאית' של ארז ביטון מציע מודל עמוק של משפחתיות שאינו נמדד בקרבת דם בלבד, אלא בשותפות רגשית, במסורת חיה ובנוכחות ברגעי השיא של החיים.

כרטיס יציאה (כתיבה אישית קצרה)

כל תלמיד רושם במחברת משפט אחד בתשובה לשאלה:

"מהו המעשה או המחווה האחת שהופכת אדם זר לבן משפחה עבורך?"

מערך שיעור: "חתונה מרוקאית" – ארז ביטון

זמן 45 :דקות
מיומנויות :נקודת מבט, הסקת מסקנות, הבעת עמדה

פירוט	**רכיב**
להבין כיצד הדובר בשיר מציג את המשפחה והמסורת, וכיצד זיכרונות ומנהגים יוצרים תחושת שייכות.	**מטרת השיעור**
מציגים את הכותרת בלבד" :**חתונה מרוקאית** ."שואלים :**אילו תמונות, קולות וריחות אתם מדמיינים כשאתם שומעים את הכותרת?**	**הזמנה לפעילות**
משמיעים את השיר ללא עצירה. משימה :**בחרו פרט אחד שתפס את תשומת לבכם.**	**האזנה ראשונה**
קריאה/האזנה חוזרת. התלמידים מסמנים פרטים הקשורים ל**אנשים, מנהגים, חפצים, קולות ואווירה**.	**במבט חוקר**
בקבוצות ממיינים את הפרטים שמצאו. שאלה :**איזו תמונה של המשפחה והאירוע נוצרת מכל הפרטים האלה?**	**ממילים לתמונה**
שאלה :**מה אנחנו מבינים על הקשר של הדובר למשפחה ולמקום שממנו בא ?**התלמידים מבססים את תשובתם על פרט מהשיר.	**נקודת מבט**
האם החתונה בשיר היא רק אירוע משפחתי, או שהיא מייצגת משהו רחב יותר?	**הסקת מסקנות**
חוזרים לכותרת ושואלים :**למה לדעתכם המשורר בחר לקרוא לשיר בשם הזה? מה המילה "מרוקאית" מוסיפה?**	**במבט נוסף – הכותרת**
בנק מילים :*משפחה, מסורת, זיכרון, שייכות, תרבות, עבר, קהילה, שמחה* . אפשר לתת לתלמידים משפטי התחלה: "המשפחה בשיר מוצגת כ..." / "המסורת יוצרת"...	**פיגום**
השלמת המשפט" :**דרך החתונה אנחנו לומדים ש"...**	**מה היה לנו**
מה הופך אנשים למשפחה – ?האם משפחה היא רק האנשים הקרובים אלינו, או גם זיכרונות, מסורות וסיפורים שעוברים ביניהם?	**חיבור לרעיון הגדול**

סרטון נוסף (לבחירה) בסיום יחידת הלימוד על חתונה מרוקאית

https://www.youtube.com/watch?v=0Lg638tfFJg

אהלן וסהלן מחרוזת חתונה מרוקאית 6 דקות (איציק ארזי)

- **באיזו שפה שרים? איזה סוג שירים אלה?**
- **האם אתם מזהים מילים? אהלן וסהלן**

שיר לאמא – תרצה אתר

כְּשֶׁאִמָּהוֹת נַעֲשׂוֹת עֲצוּבוֹת,
זֶה פִּתְאוֹם נוֹרָא קָשֶׁה.
אֲנִי אוֹהֵב כְּשֶׁאִמָּא שֶׁלִּי צוֹחֶקֶת.
אֲנִי פָּשׁוּט... נוֹרָא אוֹהֵב אֶת זֶה.

כִּי, כְּשֶׁהִיא עֲצוּבָה וְיֵשׁ לָהּ דִּמְעָה
קְטַנָּה שֶׁזּוֹלֶגֶת עַל כָּל הַלְּחִי
אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁבַּקּוֹל שֶׁלָּהּ הִיא שׁוֹתֶקֶת
אֲבָל זֶה כְּמוֹ אֵצֶל יֶלֶד, בֶּכִי.

אָז אֲנִי מְלַטֵּף אֶת אִמָּא שֶׁלִּי
וַאֲנִי מְשׂוֹחֵחַ עִם אִמָּא שֶׁלִּי
וַאֲנִי דּוֹאֵג לְאִמָּא שֶׁלִּי
וַאֲנִי אוֹהֵב אֶת אִמָּא שֶׁלִּי.

רַק דָּבָר אֶחָד לֹא כְּדַאי.
לֹא כְּדַאי לִשְׁאֹל אוֹתָהּ
"לָמָּה אַתְּ עֲצוּבָה"?
כִּי בְּסַךְ־הַכֹּל הִיא תַּתְחִיל לְחַיֵּךְ
חִיּוּךְ לֹא אֲמִתִּי, וְתֹאמַר:
"עֲצוּבָה?
אֲנִי עֲצוּבָה?
אֲנִי רַסַּקְתִּי בָּצָל.

אֲנִי סְתָם.
אֶצְלִי הָרֹאשׁ קְצָת מְבֻלְבָּל.
וּבְכְלָל, לֵךְ לְשַׂחֵק קְצָת. רֵד לְמַטָּה. מַה־יֵּשׁ?
הַכֹּל אַתָּה צָרִיךְ לְדַעַת? תָּמִיד אַתָּה מֻכְרָח לָבוֹא וּלְקַשְׁקֵשׁ?
זֶה לֹא שַׁיָּךְ לְךָ. זֶה לֹא חָשׁוּב בִּכְלָל.
אַתָּה יוֹדֵעַ מַה? אֲנִי מַבְטִיחָה לְהַסְבִּיר לְךָ הַכֹּל — כְּשֶׁתִּגְדַּל."

אֲנִי גָּדוֹל כְּבָר הָמוֹן חֲדָשִׁים.
מָתַי הִיא תָּבִין שֶׁאֲנִי כָּל הַזְּמַן גָּדוֹל?
הֲרֵי כְּשֶׁאֶהְיֶה בֶּן עֶשְׂרִים אוֹ שְׁלֹשִׁים
בֵּין כֹּה וְכֹה אַפְסִיק לִשְׁאֹל.

תרצה אֶתֶר (שמה המקורי: תרצה אלתרמן; 27 בינואר 1941 – 7 בספטמבר 1977)
הייתה משוררת, פזמונאית, סופרת, זמרת, שחקנית תיאטרון, מחזאית ומתרגמת ישראלית.
"אֶתֶר" הוא שם העט שלה – קיצור שם נעוריה, אלתרמן.
תרצה אתר נולדה בתל אביב, בתם של המשורר נתן אלתרמן ושחקנית התיאטרון רחל מרכוס.
ב-28 במרץ 1970 נפטר אביה, שאליו הייתה קשורה בנפשה. זמן לא רב אחר כך הגיע שירה "פתאום עכשיו, פתאום היום" בלחן של יעקב הולנדר ובביצוע שלמה ארצי, אז חייל בלהקת חיל הים, למקום הראשון בפסטיבל הזמר והפזמון 1970
ב־7 בספטמבר 1977, והיא בת 36, נהרגה תרצה אתר בנופלה מחלון דירתה שבקומה השישית בכיכר היל בתל אביב המשפחה טענה שזו הייתה כנראה תאונה. יום לפני מותה הופלה בידי מונית שפגעה בה כשחצתה את הכביש, ולאחר לילה של כאבי ראש, זעזוע מוח ותרופות מטשטשות, הופרעה מנוחתה על ידי פועלים שעבדו בבית הסמוך. היא ניגשה אל החלון לבקש שקט מן הפועלים, וכך נגרמה נפילתה. בחקירת המשטרה נקבע כי ייתכן שבעקבות הלילה הקשה, נתקפה בסחרחורת ואיבדה את שיווי משקלה כשרכנה החוצה מהחלון לעבר הפועלים. כמו כן יש הטוענים שאתר התאבדה, בשל מצבה הנפשי הלא יציב, בנופלה מחלון ביתה

מערך שיעור: שיר לאימא - מה הופך אותנו למשפחה?

- **משך השיעור 45** דקות.
- **טקסט מרכזי" :**[שיר לאמא" / תרצה אתר](#).

מטרות השיעור

1. **מטרה לימודית :**הבנת נקודת המבט של הדובר בשיר (הילד המבוגר מכפי גילו) ומפגש עם המושג **"אירוניה"** (כשהאם אומרת משהו אחד אבל הילד מבין משהו אחר).
2. **מטרה ערכית-רגשית :**בירור השאלה **"מה הופך אנשים למשפחה "?** דרך מושגים של **שותפות רגשית, הדדיות ודאגה** ,גם כשהמציאות המשפחתית אינה מושלמת.

מהלך השיעור

פתיחה והפעלה: "הבצל המשפחתי"

- **הפעילות :** המורה מציג/ה לכיתה בצל שלם. שואלת: "מה קורה כשמקלפים או מרסקים בצל ?" התשובות הצפויות: הוא גורם לנו לבכות.
- **המורה:** "היום נקרא שיר שבו אמא אחת טוענת שהיא בוכה בגלל שהיא ריסקה בצל. אבל הילד שלה, שהוא נבון מאוד, מבין שמשהו אחר לגמרי קורה. ננסה להבין דרך השיר – האם משפחה היא רק מי שחוגג יחד, או שמשפחה היא דווקא האנשים שמרגישים זה את העצב של זה."?

קריאת השיר

- המורה מחלק/ת את דף הטקסט המלא של "שיר לאמא."

דיון מונחה בכיתה

מתמקדים בטקסט עצמו כדי לייצר מרחב בטוח. שאלות מנחות לדיון:

- **שאלה 1 :**בשורות הראשונות הילד אומר" :כשהיא עצובה... אני יודע שבקול שלה היא שותקת ."איך הילד יודע שאמא עצובה אם היא שותקת? (מביא לדיון על קשר עמוק, היכרות, היכולת "לקרוא" את האחר בלי מילים).
- **שאלה 2 :**האם אמא באמת ריסקה בצל? למה היא משקרת לו ואומרת "זה לא שייך לך "או "אסביר לך כשתגדל ?"מנסה להגן עליו, קשה לה להראות חולשה, מבוגרים לפעמים מנסים להסתיר קשיים .
- **שאלה 3 (החיבור לנושא המרכזי) :**הילד בשיר עושה פעולות של מבוגר – הוא מלטף, משוחח, דואג ואוהב. לפי השיר הזה ,**מה הופך אותם למשפחה?**

תשובה מכוונת :משפחה היא לא מקום מושלם שבו כולם תמיד שמחים. משפחה היא המקום שבו הרגשות של האחד משפיעים על האחר; שבו הילד מסוגל להרגיש את אמא שלו, והדאגה היא הדדית.

פעילות כתיבה יוצרת/ביטוי – "אני גדול כבר" (15 דקות)

הבית האחרון של השיר נוגע בנקודה עוצמתית של בני נוער:

"אֲנִי גָּדוֹל כְּבָר הַמּוֹן חֲדָשִׁים. מָתַי הִיא תָּבִין שֶׁאֲנִי כָּל הַזְּמַן גָּדוֹל"?

- **פעילות** בקשו מהתלמידים לכתוב 4 שורות שמתחילות במילים" :**מתי הם יבינו שאני כבר גדול/ה מספיק כדי "...**או לחלופין, להציע הגדרה משלהם במשפט אחד : **"בשבילי, משפחה זה האנשים ש"...**
- תלמידים שרוצים – ישתפו בקול. המורה יאסוף את ההגדרות של "מה זה משפחה בשבילי" ויכתוב אותן על הלוח.

סיכום השיעור

המורה מסכם/ת: "ראינו בשיר של תרצה אתר שמה שהופך אנשים למשפחה זו **השותפות הרגשית** .הילד מבין את אמא שלו גם כשהיא מנסה להסתתר מאחורי תירוצים. משפחה היא המקום שבו לא צריך מילים מושלמות, אלא את היכולת לראות את הכאב והשמחה של האחר ולדאוג לו."

מערך שיעור: שיר לאמא / תרצה אתר

משך זמן: 45 דקות

הרעיון הגדול של התוכנית: מה הופך אנשים למשפחה?

נושא השיעור:

הקשר בין ילד לאם כפי שהוא בא לידי ביטוי בשיר.

חומרים ואמצעי עזר:

- עותק של השיר לכל תלמיד או הקרנה.
- דף עבודה קצר.
- לוח / מצגת.

מטרות השיעור:

- התלמידים יזהו רגשות ורעיונות מרכזיים העולים מן השיר.
- התלמידים יתבוננו באופן שבו הדובר/ת מציג/ה את הקשר עם האם.
- התלמידים יביאו פרטים מן השיר כדי לבסס את הבנתם.
- התלמידים יסיקו מהשיר מה עשוי ליצור קשר משפחתי משמעותי.

החיבור לרעיון הגדול

השיר מאפשר להתבונן במשפחה דרך **קשר רגשי בין אם לילד** ולבחון אילו רגשות, צרכים וקשרים יוצרים תחושת משפחתיות.

שאלת החיבור:

מה בשיר גורם לנו להבין מה משמעותו של קשר בין אם לילד?

פתיחה – לפני קריאת השיר

על הלוח:

כשאנחנו חושבים על אמא, אילו מילים יכולות לתאר את הקשר?

התלמידים מציעים מילים.

אפשר להציע מאגר:

אהבה | דאגה | געגוע | ביטחון | קרבה | עצמאות | זיכרון | הקשבה

המורה אינה מבקשת מהתלמידים לשתף בחוויות אישיות. אפשר להתייחס לקשר אם/ילד באופן כללי.

האזנה וקריאה ראשונה

המורה מקריא/ה את השיר או משמיעה ביצוע.

בקריאה הראשונה אין צורך לנתח.

התלמידים מתבקשים לחשוב:

איזו תחושה נשארת בי אחרי הקריאה?

אפשר לבחור מתוך מספר אפשרויות או להוסיף מילה משלהם.

קריאה שנייה – מה אנחנו מזהים?

התלמידים קוראים שוב את השיר.

הנחיה:

סמנו פרט אחד בשיר שעוזר לכם להבין את הקשר בין הדוברת לאמה.

לאחר מכן:

מה הפרט הזה גורם לכם לחשוב על הקשר?

פיגום:

מה זה גורם לי לחשוב? מה אני רואה בשיר?

_____ פרט/מילה/דימוי מהשיר

_____ פרט נוסף

פעילות בזוגות – מה יש בקשר?

כל זוג בוחר **שתי מילים** מתוך מאגר:

אהבה | דאגה | געגוע | קרבה | שייכות | זיכרון | ביטחון | תלות | עצמאות | קשר

המשימה:

בחרו שתי מילים שמתאימות לדעתכם לקשר המוצג בשיר.

מצאו בשיר פרט שמבסס כל בחירה.

השלימו:

בחרנו במילה _____ כי בשיר._____

הדבר גורם לנו להבין ש._____

מיומנות: הסקת מסקנות

התלמידים עוברים ממה שהם מזהים בשיר אל מה שהם מבינים ממנו.

הציגו מילה מהשיר → מה הוא מבטא? → מה הם מבינים על הקשר?

מהפרט לתובנה

המורה אוספת כמה תשובות ומובילה לשאלה:

האם קשר משפחתי הוא רק קשר בין אנשים, או שיש בו גם רגשות, זיכרונות, דאגה ותחושת שייכות?

התלמידים מנסחים מסקנה קצרה.

סיכום אישי

כל תלמיד משלים:

"בעקבות השיר אני מבין/ה שקשר משפחתי יכול להיות"._____

או:

"השיר גרם לי לחשוב שמשפחה היא לא רק _____, אלא גם"._____

פיגומים אפשריים :

- מאגר מילים לבחירה.
- בחירה בין שתי אפשרויות.
- טבלה "פרט → מה אני מבין."
- משפטי פתיחה.
- עבודה בזוג לפני כתיבה אישית.
- סימון פרט אחד בלבד במקום חיפוש של כמה פרטים.
- אפשרות להביע את התשובה בעל פה לפני כתיבתה.

פיגום מרכזי:

אני רואה בשיר .

הדבר גורם לי לחשוב ש.

לכן אני מסיק/ה ש._____

בדיקת הבנה ומשוב

המורה בודק האם התלמידים מצליחים לבצע את הרצף:

פרט מהשיר → הסבר → מסקנה.

אפשר לתת משוב קצר:

- "הבאת פרט מהשיר – עכשיו הסבר מה הוא מלמד אותנו".
- "יש לך רעיון טוב – איזה פרט בטקסט יכול לבסס אותו"?
- "הצלחת להסביר מה קורה – מה אנחנו מבינים מזה על הקשר"?

חיבור להמשך יחידת הלימוד

השיר מציג את המשפחה דרך **קשר בין אם לילד**.

בהמשך תפגשו דמויות ומערכות יחסים אחרות בספרות, בתנ״ך ובאמנות, ותוכלו לבחון

האם בכל משפחה נראה את אותם מרכיבים של קשר, אהבה, שייכות, דאגה ובחירה?

שילוב טכנולוגיה בלמידת השיר

"שיר לאמא" –תרצה אתר

קשר, רגש והבעה אישית

מילים ותמונות –מה השיר מעורר בנו?

מטרה :לזהות רגשות ורעיונות בשיר ולפרש אותם באמצעות דימויים חזותיים.

הנחיה לתלמידים:

1. קראו את השיר ובחרו שתיים או שלוש מילים או שורות משמעותיות מתוכו.
2. בחרו לכל מילה או שורה תמונה המבטאת את הרגש או הרעיון שהיא מעוררת בכם.
3. צרו שקופית או קולאז׳ דיגיטלי המשלב את המילים והתמונות.
4. הוסיפו משפט המסביר את הקשר בין התמונה שבחרתם לבין השיר.

לסיכום :כיצד התמונות שבחרתם עוזרות לנו להבין את הרגשות או את המסר של השיר?

יוצרים כרטיס דיגיטלי בהשראת השיר

מטרה :לבטא רעיון או רגש באמצעות טקסט ועיצוב.

הנחיה לתלמידים:

צרו כרטיס דיגיטלי בהשראת השיר .בכרטיס שלבו כותרת ,תמונה ומשפט מקורי המבטא רגש או רעיון הקשור לקשר בין ילד להורה.

אפשר לבחור למי מיועד הכרטיס :לאמא ,לדמות משמעותית בחיים או לאדם שהייתם רוצים להודות לו .אין חובה לשתף חוויה אישית.

איך מבצעים ?אפשר להשתמש במצגת או ב ,Canva-לבחור תבנית מוכנה ולהוסיף טקסט ותמונה.

לסיכום :כיצד הבחירות שלנו במילים ובתמונות משפיעות על המסר שהכרטיס מעביר?

מקליטים פרשנות אישית לשיר

מטרה :לפתח הבנת הנקרא ,הבעה בעל פה ויכולת לנמק פרשנות.

הנחיה לתלמידים:

בחרו רעיון או שורה משמעותית מהשיר והקליטו הסבר קצר של כחצי דקה עד דקה ,ובו

התייחסו לשאלות:

- מה תפס את תשומת לבכם בשיר?
- איזה רגש או רעיון באים בו לידי ביטוי?
- מה גרם לכם לבחור דווקא בשורה או ברעיון הזה?

אפשר להקליט באמצעות טלפון או מחשב ,או להציג את הפרשנות בעל פה ללא הקלטה.

שאלת סיכום :האם ההאזנה לפרשנויות של חברים לכיתה הוסיפה להבנתכם את השיר?

ילד פריפריה – טונה

פתיחה

יוטיוב - השמיעו את השיר

https://www.youtube.com/watch?v=QPjjIPi00jc

ילד פריפריה – 3 דקות - טונה

שאלות

- **איזה סגנון מוזיקלי מייצג השיר? מה מאפיין אותו?**
- **אילו מילים תופסות אתכם תוך כדי הקשבה?**
- **על מה מדבר השיר?**

ראפ הוא סגנון מוזיקלי המאופיין בדקלום קצבי של מילים וחרוזים על גבי מקצב קבוע (ביט), והוא מהווה חלק מרכזי מתרבות ההיפ-הופ

דקלום קצבי :(Rapping) שירה המבוססת על מקצב דיבור המשתלב בדיוק עם הפעימה המוזיקלית.

ביטים ומקצבים :ליווי המורכב ממכונות תופים, סמפלים (קטעי מוזיקה מוקלטים מראש), או ביטבוקס.

תוכן לירי :השירים עוסקים לרוב בסיפורים אישיים, מחאה חברתית, פוליטיקה או מציאות חיי היומיום ברחוב.

איתי אורן זבולון - (נולד ב- 1984), ידוע בשם הבמה "טונָה" הוא ראפר ישראלי.

נולד בפתח תקווה, בן בכור לאתי ולשלמה את ילדותו העביר בין השכונות פג'ה בפתח תקווה. למד בתיכון עמל א' במגמת גרפיקה, התעניין בברייקדאנס וביצירת מוזיקה, והיה חבר בקבוצת גרפיטי יחד עם צור תמם ונאור סוקי (שלימים יעבדו איתו על הקליפים "רוק 30", "סרט ערבי" ו"אבודים בחלל"). בשנת 2015 יצא השיר "גם זה יעבור" שזכה להצלחה ניכרת והיה שיר הפריצה של טונה לתודעה הציבורית הרחבה

ב־25 במאי 2025 זכה אלבומו של טונה "מזרח פרוע" במעמד דאבל פלטינה ו-150 מיליון האזנות בדיגיטל

ב־30 במאי 2025, שחרר זבולון במפתיע שני אלבומים במקביל, אלבומו החמישי "רובים ותלתלים" ואלבומו השישי "ראפ מטורף". שני האלבומים מכילים שיתופי פעולה עם הראפר רביד פלוטניק, אשר להם היסטוריה ארוכה של שיתופי פעולה בעולם המוזיקה ושיתופי פעולה נוספים עם הזמרים חיים משה, פלד וסימה נון. שני האלבומים זכו לאהדה ראשונית רבה בקרב הקהל.

ילד פריפריה - טונה

מילים: איתי זבולון

לחן: איתי זבולון, ניר דנן, יקיר בן טוב, צליל דנין

הסתובבתי כמו חייזר

בשכונה של עמידר

כלים של ילד פריפריה ש-

מרגיש הכל

אבל גם לא יודע להכיל

לא חסר לי אבל אין הרבה

חיים משה מכל סיטרואן

המטבח של סבתא חנה

הורים בכאסח אבל לא רוצים להיפרד

הסיכויים היו תמיד נגדי

הציונים היו תמיד נגדי

אף אחד לא ידע לראות שעוד אהיה אריה

ואם למישהו אכפת הוא לא יודע איך

לתת לי כוח, לתת לי

כוח לזרוח והאמת היא

שזה בנה אותי יותר

היה יותר כואב לי לוותר

אה הייי

לא ידעתי שאני חזק עד שנהיה קצת קשה

אז כשאין לאן ללכת

אני נזכר מאיפה באתי

(אמאן אמאן)...

לא ידעתי שאני חזק עד שנהיה קצת קשה

אז כשאין לאן ללכת

אני נזכר מאיפה באתי

(אמאן אמאן)...

כשהשם שלי התפוצץ

הלב עמד להתפוצץ

כלים של ילד פריפריה

שלא רגיל לכל תשומת הלב (לא)

בינתיים לייבלים ניצלו אותי

החרדות כמעט גמרו אותי

אם לא אבין שזה הכל עליי

אנ'לא אהיה

רק כשהגעתי לתחתית

הרגשתי סוף סוף שיש לי

כוח, כן יש לי כוח לזרוח

והאמת היא

שיש עוד דרך לעבור

אבל ת'אש הזו כבר אי אפשר לעצור

אה, היי

לא ידעתי שאני חזק עד שנהיה קצת קשה

אז כשאין לאן ללכת

אני נזכר מאיפה באתי

(אמאן אמאן)...

טונה שזה איתי זבולון שמו

מה העדה שלו?

לא כתוב

אבל כתוב שהוא בן בכור לאתי ושלמה

את ילדותו העביר בשכונת פאג'ה ותקומה בפתח תקווה

כשאתה אומר פאג'ה, תקומה, אתי, שלמה

אני אומר פרענק

הסתובבתי כמו חייזר (חייזר לפני בר מצווה)

בשכונה של עמידר (פג׳ה פתח תקווה)

ילד פריפריה

לא חסר לי אבל אין הרבה

חיים משה מכל סיטרואן (סקררט סקררט)

המטבח של סבתא חנה (קוסקוס)

היי, היי, היי, היי, היי

הסיכויים היו תמיד נגדי

הציונים היו תמיד נגדי

לא ידעתי איך

סגנון הכתיבה בשיר מתאפיין בכמה אלמנטים מרכזיים:

כתיבה אוטוביוגרפית חשופה ("ראפ זיכרונות")

טונה בונה נרטיב של מאבק והישרדות דרך תחנות חיים אמיתיות. לראשונה הוא צולל לפרטים ספציפיים על ילדותו בשכונות פאג'ה ותקומה (עמידר) בפתח תקווה. הכתיבה אינה מנסה לייפות את המציאות אלא מציגה אותה כפי שהיא – הניכור החברתי ("הסתובבתי כמו חייזר בשכונה של עמידר"), הציונים הנמוכים, החרדות והמתחים בתוך הבית.

ריאליזם מקומי ונוסטלגיה ישראלית

הטקסט עשיר ב**סימני היכר ישראליים מקומיים** ונוסטלגיים שמייצרים חיבור מידי

סימבולים של מעמד וסביבה :המטבח של סבתא חנה, מוזיקה של חיים משה ברקע, מכוניות סיטרואן הישנות, וחברת הדיור הציבורי "עמידר."

שפה מדוברת ויומיומית :שימוש בסלנג לצד מטאפורות פשוטות אך עוצמתיות המנגישות את סיפור הפריפריה החברתית והגאוגרפית.

יצירת פרסונה כפולה (הגיבור הפגיע)

כמו בשירים אחרים שלו טונה נמנע מלהציג את עצמו כ"ראפר כל יכול". הכתיבה מדגישה מתח בין שתי דמויות:

הילד המוחלש והמבולבל :זה שלא יודע להכיל, שמרגיש חוסר ביטחון, שנכשל בלימודים ומנוצל מאוחר יותר על ידי חברות תקליטים (לייבלים).

השורד הנחוש :הילד שמחזיק ב"ניצוץ" פנימי, שמבין שהקשיים והצלקות הם אלו שבנו אותו והפכו אותו למי שהוא היום.

שימוש באירוניה וקונטרסט (סמפול אמיר חצרוני)

אחד האלמנטים המבריקים והחתרניים בסגנון הכתיבה והגשת השיר הוא הציניות והקונטרסט. השיר משלב סמפול של הפרופסור אמיר חצרוני המכריז עליו כביכול בביטול כ"פרענק". השימוש בקול החיצוני המלגלג מדגיש את תחושת הניכור והאפליה שאיתה מתמודד "ילד הפריפריה", והופך את הטקסט למעין כתב מחאה חברתי-סאטירי מתוחכם.

מבנה החריזה והגשת הטקסט (Flow)

טונה משתמש במבנה חריזה קלאסי של ראפ סיפורי, עם גמישות פנימית שמדגישה רגש :

- **חריזה צמודה ומקבילה :(AABB / AAAA)** טונה פותח בחרוזים ישירים שנועדו לקבע את תמונת הילדות בזיכרון המאזין:

"הסתובבתי כמו **חייזר** /בשכונה של **עמידר**"

"השם שלי **התפוצץ** /הלב עמד **להתפוצץ**"

החריזה הזו מייצרת תחושה של קצב יציב, כמעט כמו פעימות לב, המשקף את השגרה של השכונה.

- **חריזה פנימית ואסוננס (חרוזי תנועות) :**הוא לא תמיד מחפש חרוז מושלם בסוף השורה, אלא משחק עם צלילים דומים בתוך המשפטים״) להכיל" / "אין הרבה "או "לזרוח" / "האמת היא .("זה יוצר זרימה דיבורית וטבעית, כאילו הוא מספר סיפור לחבר, ולא מקריא שיר מובנה מדי .
- **חריזת ניגודים :**לעיתים הוא חורז מילים בעלות מטען הפוך כדי לייצר מתח רגשי, כמו השילוב בין הקושי האישי לעולם החיצון:

"אף אחד לא ידע לראות שעוד אהיה **אריה** /ואם למישהו אכפת הוא לא יודע איך לתת לי כוח לזרוח והאמת **היא**"

מה הופך אנשים למשפחה? (לפי השיר)

דרך השורות והמבנה הלירי, טונה מפרק את המושג "משפחה" לשלושה רבדים:

א. הבחירה להישאר יחד למרות הכל

המשפחה בשיר אינה מושלמת. היא מאופיינת בריבים ובקשיים, אך מה שמגדיר אותה כמשפחה הוא חוסר הוויתור והרצון להישאר מאוחדים:

"הורים בכאסח אבל לא רוצים להיפרד"

המשפחתיות כאן נמדדת **במחויבות ובבחירה להישאר שותפים לגורל** ,גם כשהמציאות היומיומית מתוחה ומלאת חיכוכים.

ב. העוגן התרבותי והחושי (הזיכרון המשותף)

טונה מראה שמשפחה וסביבה הן לא רק קשר דם, אלא מכלול של זיכרונות, ריחות וצלילים משותפים שמלווים אותך לכל החיים:

"חיים משה מכל סיטרואן / המטבח של סבתא חנה"

האלמנטים האלה הופכים אנשים למשפחה מכיוון שהם מייצרים שפה פנימית, זהות קולקטיבית משותפת, וקרקע מוכרת לחזור אליה .

ג. המקור שממנו שואבים כוח ברגעי משבר

בפזמון השיר, טונה מדגיש את המושג "משפחה" ו"בית" כמצפן פנימי :

"אז כשאין לאן ללכת / אני נזכר מאיפה באתי"

גם אם הסביבה והמשפחה לא תמיד ידעו בפועל איך להעניק לו את הכלים הנכונים בזמן אמת״(אם למישהו אכפת הוא לא יודע איך לתת לי כוח)"עצם קיומם וההשתייכות אליהם הם אלו שמעניקים את החוסן הנפשי. משפחה היא המקום שבו השורשים שלך נטועים, וכשאתה הולך לאיבוד בעולם המבוגרים או בתוך הפרסום וההצלחה, הזיכרון של "מאיפה באת" הוא מה שמחזיק אותך שפוי ומחובר לקרקע

שלבו פעילות זו לאחר שהתלמידים יכירו את השיר

🎤 סדנת ראפ: "הסיפור שלי ב-2 שורות"

פעילות קצרה וממוקדת של 20– דקות המבוססת על כתיבת **צמד שורות (קופלט) בלבד** .

"לכתוב שתי שורות" של שיר

🎤 פעילות בזק: "מכה ברוק (Two-Line Punch) "

המטרה :כל תלמיד כותב **רק 2 שורות** שמתחרזות זו בזו מבנה.AA

מהלך הפעילות

1. **הסבר והדגמה (3 דקות) :**מראים להם דוגמה פשוטה על הלוח תוך שימוש בפיגומים למשל" :*אומרים עליי שאני **שקט** ,אבל המוזיקה שלי **בוערת**"*

דוגמה סגנון סיפורי/אישי (בהשראת "ילד פריפריה")

זו דוגמה לתלמידים איך לוקחים תמונה יומיומית מהשכונה והופכים אותה לראפ:

דוגמה 1

במקום שבו גדלתי לא פיזרו לי **מתנות**(A) ,

למדתי להסתדר ולמצוא את **התשובות**(A) .

החבר'ה על הספסל תמיד שומרים פה על **הגב**(B) ,

גם כשהמצב מתוח והרחוב קצת **מאוכזב**(B) .

דוגמה 2

דוגמה שמדברת על התמודדות עם רעש חיצוני וחיפוש שקט

כשכולם מסביב צועקים ועושים פה **רעש**(A) ,

הלב שלי בפנים מרגיש כמו הר **גועש**(A) .

אני שם אוזניות, מחפש את **השקט**(B) ,

וכותב את המילים על דף ומחברת **שמרקדת**) (B) .

2. **כתיבה עצמאית (10 דקות) :**מפעילים ביט רגוע ברקע. המנחה עובר בין התלמידים, ועוזר למי שנתקע לבחור מילה מתוך הבנק שעל הלוח.
3. **מיקרופון פתוח (7 דקות) :**כל תלמיד שרוצה קורא את שתי השורות שלו על רקע המקצב.

כתיבה מונחית – "מאיפה באתי"

הנחיית הכתיבה: בחרו שורה אחת מתוך הרשימה הבאה, ותמשיכו אותה ל-2 שורות:

1. "במקום שבו גדלתי למדתי ש..."
2. "כשכולם מסביב צועקים, אני..."
3. "האנשים בשכונה שלי יודעים ש..."
4. "מבחוץ זה נראה כאילו הכל טוב, אבל..."

שלב הפיגומים (פיגום 1: תבניות מוכנות מראש)

לתת תבניות לבחירה עם "רווחים" להשלמה. כל מה שהם צריכים לעשות זה לבחור תבנית, להשלים את המילה הראשונה, ולמצוא לה חרוז בשורה השנייה.

תבנית א' (למי שרוצה לדבר על כוח וחוזק):

- שורה 1: "אומרים עליי שאני _____ [תכונה, למשל: חלש / שקט / עצבני]",
- שורה 2: "אבל בפנים אני יודע שיש לי _____ [מילה שמתחרזת]".

תבנית ב' (למי שרוצה לתאר את השכונה/הבית:(

- שורה 1: "ברחוב שלי המוזיקה תמיד _____ [למשל: מנגנת / צועקת / נשמעת]",
- שורה 2: "והנשמה שלי תמיד _____ [מילה שמתחרזת]".

תבנית ג' (למי שרוצה לדבר על העתיד שלו):

- שורה 1: "היום אני אולי קצת למטה ב_____ [למשל: בור / קושי / לבד]",
- שורה 2: "אבל מחר אני אקח את ה_____ [מילה שמתחרזת]".

פיגום 2: "בנק חרוזים" מוכן על הלוח

כותבים על הלוח "זוגות של חרוזים" מוכנים ומפתים. התלמידים מוזמנים להשתמש בחרוזים בסוף השורות שלהם:

- **קבוצה 1 (קשוח/רחוב) :**גב ↔ מצב | דם ↔ עולם | אריה ↔ יהיה
- **קבוצה 2 (רגש/תחושות) :**סגור ↔ אור | קול ↔ הכל | שקט ↔ בועטת
- **קבוצה 3 (מוזיקה/קצב) :**מילים ↔ חיים | ביט ↔ להיט | שורה ↔ מטרה

הצעות למערכי שיעורים

מערך שיעור: "ילד פריפריה" – משפחה, שייכות וזהות

משך : 45 דקות

שאלת החיבור לתוכנית :מה הופך אנשים למשפחה?

מוקד השיעור :התבוננות במשפחה כמקור לשייכות, זהות, קשר ותמיכה.

מטרות

התלמידים:

- יזהו כיצד המשפחה מוצגת ביצירה.
- יבחנו קשרים בין בני משפחה ואת התרומה שלהם לתחושת שייכות.
- יסיקו מסקנות מתוך היצירה ויבססו אותן על פרטים מתוכה.
- יגבשו נקודת מבט אישית ביחס לשאלה מה הופך אנשים למשפחה.
- ישוו בין המשפחה ביצירה לבין היבטים שעלו ביצירות שנלמדו קודם.

מיומנויות

הסקת מסקנות וביסוסן • זיהוי נקודת מבט • השוואה • שיח ושיתוף פעולה

הזמנה לפעילות – מה נותן לנו תחושת שייכות?

מציגים לתלמידים מספר מילים:

בית | אנשים | זיכרונות | אהבה | תמיכה | מסורת | מקום | ביטחון | בחירה

שאלה:

אילו מהדברים האלה יכולים לגרום לאדם להרגיש שהוא "שייך?"

התלמידים בוחרים 2–3 מילים ומסבירים.

חשוב: אפשר לדבר באופן כללי, על דמות או על אנשים שהם מכירים, בלי לבקש לשתף בסיפור המשפחתי האישי.

הזמנה ליצירה – מי הוא "ילד פריפריה"?

לפני הקריאה/האזנה, מציגים את שם היצירה בלבד:

"ילד פריפריה"

שואלים:

- מה אתם מצפים שהיצירה תספר?
- מה יכולה להיות משמעות המילה "פריפריה?"
- האם פריפריה היא רק מקום?
- איזה קשר יכול להיות בין מקום, משפחה וזהות?

כותבים על הלוח השערות.

המטרה היא ליצור **ציפייה ופער** :האם היצירה תעסוק רק במקום שבו האדם חי, או גם באנשים ובקשרים שמעצבים אותו?

אחרי ההשמעה של השיר **לא עוברת לניתוח ספרותי**. התלמידים יהיו חוקרים: מה תפס אותי, מה אני מבין, מה אני לא בטוח שהבנתי, ומה אני רוצה לברר.

מה תפס אותי?" – בזוגות

כל זוג מקבל 4 כרטיסים:

מילה | תמונה | רגש | שאלה

עליהם לבחור מתוך השיר:

- מילה/ביטוי שתפס אותם
- תמונה שהם רואים בדמיון
- רגש שהשיר מעורר
- שאלה שהשיר גורם להם לשאול

בסוף כל זוג בוחר דבר אחד לשתף.

מיומנויות :נקודת מבט, שיתוף פעולה.

הזמנה לקריאה/האזנה – מחפשים את המשפחה ביצירה

קוראים/מאזינים ליצירה.

במהלך המפגש התלמידים מקבלים משימה פשוטה:

סמנו או רשמו כל פרט שעוזר לכם להבין משהו על הקשר בין האדם לבין המשפחה שלו.

אפשר לתת לתלמידים טבלה:

מה זה מלמד אותי על המשפחה/השייכות? מה אני מזהה ביצירה?

המסקנה שלי	פרט מהיצירה

לאחר הקריאה משתפים כמה מהפרטים וממיינים אותם על הלוח:

קשר | תמיכה | זיכרון | מקום | זהות | קושי | שייכות

במבט חוקר – מה הופך אנשים למשפחה? | 25 דקות

עובדים בזוגות או בקבוצות קטנות.

כל קבוצה מקבלת את המשפט:

"משפחה היא לא רק _____. משפחה היא גם"._____

עליהם להשלים את המשפט מתוך היצירה.

לדוגמה:

- משפחה היא לא רק קשר ביולוגי. משפחה היא גם קשר של שייכות.
- משפחה היא לא רק אנשים שחיים יחד. משפחה היא גם זיכרונות משותפים.

לאחר מכן כל קבוצה צריכה לענות: **איזה פרט ביצירה גרם לכם לחשוב כך?**

פרט → פרשנות → מסקנה.

מערך שיעור: "ילד פריפריה"

זמן 45 **:**דקות

מיומנויות :נקודת מבט, הסקת מסקנות, הבעת עמדה

פירוט	**רכיב**
להבין כיצד הדובר בשיר מציג את עולמו ואת מקומו בחברה, ולבחון את הקשר בין מקום, זהות ותחושת שייכות.	**מטרת השיעור**
מציגים את הכותרת בלבד" :**ילד פריפריה** ."שואלים :**מה אתם מצפים לפגוש בשיר שכותרתו כזאת ?**התלמידים מעלים השערות.	**הזמנה לפעילות**
מקשיבים לשיר ללא עצירה. משימה :**איזו תחושה נשארה בי אחרי ההאזנה ?**בחירה מתוך מספר מילים + אפשרות למילה אחרת.	**האזנה ראשונה**
קוראים את השיר ומסמנים :**מה הדובר מספר על עצמו? מה הוא מספר על המקום שממנו הוא בא? איך אחרים מסתכלים עליו?**	**במבט חוקר**
משלימים" :**אני, הדובר, רוצה שיראו בי" / "...אחרים אולי רואים בי"...**	**נקודת מבט**
שאלה :**האם הדובר מרגיש שהמקום שממנו הוא בא מגדיר אותו ?**מבקשים להוכיח באמצעות פרט מהשיר.	**הסקת מסקנות**
חוזרים לכותרת :**למה לדעתכם המשורר בחר דווקא במילים "ילד פריפריה ?"**מה הכותרת מוסיפה להבנת השיר?	**במבט נוסף**
בנק מילים :*שייכות, מרחק, זהות, גאווה, קושי, הזדמנות, דעה קדומה .* לתלמידים הזקוקים לעזרה: משפטי התחלה – "הדובר מרגיש..." / "המקום משפיע עליו כי"...	**פיגום**
השלמת המשפט" :**דרך הקול של הדובר למדתי ש"...**	**מה היה לנו**
מה הופך אנשים למשפחה ?כאן החיבור יכול להיות דרך שאלת **השייכות** : לאילו מקומות וקבוצות אדם מרגיש שהוא שייך, ומה משפיע על תחושת השייכות שלו?	**חיבור לרעיון הגדול**

מערך שיעור – ילד פריפריה

משך זמן: 45 דקות

שלב 1 – מפגש ראשון עם השיר

משמיעים את "**ילד פריפריה** "בלי לתת קודם מידע רב.

אחרי ההאזנה:

מה תפס אתכם?

מילה, משפט, תמונה, תחושה, קול, משהו שהפתיע אתכם.

לא מתקנים ולא מנתחים עדיין. המטרה היא **מפגש ראשוני ויצירת סקרנות**.

אפשר לרשום על הלוח את הדברים שהתלמידים מעלים.

שלב 2 – חוזרים לשיר כטקסט ספרותי

עכשיו אומרים:

"שמענו את השיר כמאזינים. עכשיו ננסה לקרוא אותו גם כמו חוקרי ספרות: לא רק *מה הוא אומר* ,אלא **איך המשורר גורם לנו להרגיש ולחשוב כך**".

3–4 מושגים בלבד.

למה זה חשוב לנו?	מה מחפשים בשיר?	מושג
להבין מי מספר את הסיפור ומאיזו נקודת מבט	מי מדבר בשיר?	**דובר**
מה המשורר רוצה להדגיש?	אילו מילים/ביטויים חוזרים?	**חזרה**
איזו תמונה או משמעות נוצרת?	האם דבר אחד מתואר באמצעות דבר אחר?	**דימוי/מטאפורה**
איך הצליל והקצב משפיעים על התחושה של השיר?	האם יש חרוזים? האם יש קצב בולט?	**חריזה/קצב**

ואם באמת יש בשיר **חריזה ומשקל שאפשר לזהות באופן ברור** ,אפשר להוסיף:

- **חרוז** –מילים בסוף שורות שיש ביניהן דמיון בצליל .
- **משקל/קצב** –האופן שבו ההברות וההדגשות יוצרות תנועה וקצב בשיר .

שלב 3 – עבודה חקרנית: "איך השיר מספר?"

לתת לזוגות לבחור **שני אמצעים ספרותיים** ולחפש דוגמה בטקסט.

הם משלימים:

שמנו לב ל._____

הדבר מופיע כאשר._____

לדעתנו, הבחירה הזאת מדגישה/יוצרת._____

שלב 4 – חוזרים למשפחה

מה למדנו על משפחה מתוך השיר?

עבודה בקבוצות: "מה אנחנו לומדים על המשפחה מתוך השיר"?

כל קבוצה מקבלת היבט אחר ובוחנת אותו בטקסט:

- מה מחבר בין בני המשפחה ?
- מה יוצר תחושת שייכות ?
- מה המשפחה מעניקה לדובר ?
- איזה מקום יש למשפחה בזהות שלו ?

הקבוצה צריכה:

1. למצוא **שני פרטים** בטקסט .
2. **להשוות** ביניהם .
3. להסיק מהם **מסקנה** .
4. להסביר כיצד **נקודת המבט של הדובר** משפיעה על המסקנה .
5. להגיע להסכמה ולנסח **תשובה משותפת** .

ארבע המיומנויות בתוך שיעור "ילד פריפריה"

איך היא באה לידי ביטוי בשיעור	מיומנות
השוואה בין בתים/חלקים בשיר, בין דמויות או בין מצבים המוצגים בו	**השוואה**
מה ניתן להסיק על הקשר המשפחתי, השייכות או הזהות מתוך פרטים בשיר	**הסקת מסקנות**
זיהוי נקודת המבט של הדובר והבנה כיצד היא משפיעה על האופן שבו מוצגת המשפחה	**נקודת מבט**
עבודה בזוגות/קבוצות: חיפוש ראיות בטקסט, פרשנות משותפת וגיבוש תשובה	**שיתוף פעולה**

לא ללמד את ארבע המיומנויות

מתבוננים → משווים → מסיקים → בוחנים נקודת מבט → משתפים ובונים הבנה

שילוב טכנולוגיה בלמידת השיר " ילד פריפריה"

מפת מקום וזהות דיגיטלית

מטרה :להבין כיצד הסביבה והמקום עשויים להשפיע על חוויותיו של אדם ועל זהותו.

הנחיה לתלמידים:

1. קראו את השיר ואתרו בו רעיונות הקשורים למקום ,לסביבה ולחוויות החיים.
2. בחרו שלושה מושגים העולים מהשיר ,למשל מקום ,שייכות ,הזדמנויות או זהות.
3. מצאו תמונה המתאימה לכל מושג.
4. צרו שקופית או מפת מושגים דיגיטלית ,ובה תמונה ,מושג ומשפט המסביר את הקשר ביניהם.

לסיכום :כיצד המקום שבו אדם גדל עשוי להשפיע על חייו ,והאם הוא קובע את עתידו?

מפת מושגים דיגיטלית –מה משפיע על הזהות שלנו?

מטרה :לארגן רעיונות ולהבין את הקשרים ביניהם.

הנחיה לתלמידים:

צרו מפת מושגים שבמרכזה המילה ״זהות״ .סביבה ,משפחה ,חברים ,תרבות ,הזדמנויות וחלומות יכולים לשמש נקודות מוצא.

- בחרו שלושה או ארבעה מושגים. חברו כל מושג למרכז המפה.
- הוסיפו משפט המסביר כיצד כל מושג קשור לזהות של אדם.
- סמנו מושג אחד שיש לו ביטוי ברור בשיר והסבירו את בחירתכם.

לסיכום :אילו גורמים משפיעים על הזהות שלנו ,ואילו מהם נמצאים בשליטתנו?

מסר בשתי תמונות

מטרה :לפרש את המסר של השיר באמצעות תמונות והסברים.

הנחיה לתלמידים:

בחרו שתי תמונות המבטאות רעיון או מתח העולים מהשיר ,למשל בין מגבלות להזדמנויות , בין שייכות לרצון לשינוי או בין המציאות לחלומות.

צרו שקופית הכוללת:

- שתי תמונות.
- כותרת שמחברת ביניהן.
- משפט הסבר לכל תמונה.
- משפט מסכם המתאר את המסר שביקשתם להעביר.

לסיכום :מה אפשר ללמוד מהשילוב בין שתי התמונות על הרעיונות העולים בשיר?

למורה

אפשר לבצע את הפעילויות במצגת ,ב Canva-או בכלי דיגיטלי זמין אחר .כאשר אין מחשב לכל תלמיד ,מומלץ לעבוד בזוגות או בקבוצות ולהציג את התוצרים באמצעות מחשב המורה.

שיר משפחה – אריאל זילבר

פתיחה לפני הקראת השיר

סרטון יוטיוב

https://www.youtube.com/watch?v=7yEa-GB_Pd8
אריאל זילבר - שיר משפחה 8 דקות

שאלות:

- **אילו מילים מהשיר תופסות אתכם?**
- **איזה סוג/ז'אנר של מוזיקה מייצג השיר הזה?**
- **שימו לב לסיום השיר מה קורה לו בקטע האחרון?**

אריאל זילבֶר (נולד ב-22 בספטמבר 1943, הוא זמר-יוצר, פסנתרן, מלחין, פזמונאי ומוזיקאי ישראלי. לאחר פעילותו בלהקת הרוק החלוצית "תמוז", ניהל קריירת סולו מגוונת, במסגרתה יצר שירים עבריים, בין היתר בסגנונות הרוק, הפופ וההיפ הופ. בשנת 2014 הוענק לו פרס אקו"ם על תרומתו למוזיקה וב-2016 פרס אמ"י על מפעל חיים.

במהלך העשור הראשון של המאה ה-21 היה פעיל במחאה נגד תוכנית ההתנתקות ובאותם ימים גם חזר בתשובה והפך לחסיד חב"ד.

שיר המשפחה אריאל זילבר מילים ולחן – אריאל זילבר

כי המשפחה זה דבר יקר
למי שאין בית ידיד או מכר
תמיד יש מקום ותקוה למחר
ולא חסר לנו שום דבר

וזה השיר על המשפחה
ועל ילדים כמו שלי ושלך
שלא מתנהגים יפה בארוחה

על דודות וגם על דודים
ויש לזה לפעמים גם צדדים אפלים
כי יש מתחים ויש מריבות
נשארת מרירות בין אח לאחות

וזה מביא אותי למחשבה
שמה זאת בכלל האהבה
ואם זה מביא לצעקות ומלחמה
שהמשפחה זה לא מי יודע מה

אז אני הולך לישון לבד
צללים עולים לי מכל עבר וצד
רואה רק את עצמי ומחשבותי
ואין מי שיגיד לי מתי די
גם ברחוב רואים אנשים
בעצם לבד החיים קשים

כי המשפחה זה דבר יקר
למי שאין בית ידיד או מכר
תמיד יש מקום ותקוה למחר
ולא חסר לנו שום דבר

וזה השיר על המשפחה
ועל ילדים כמו שלי ושלך
שיש בה הרמוניה ואהבה
וזהו זה מה שמביא תקוה

אז מה אח"כ כשכולם גדלים
למשפחה אנשים חדשים באים
ומתחככות המשפחות
וזה מה שבדרך כלל עלול לקרות
אף אחד עם אף אחד לא מסתדר
משפחת הכלה רוצים יותר
ואז האב אומר שזה מספיק
והילדים אומרים לו שגם הוא לא צדיק
זה אומר וזה צועק
וכך העסק מתפרק
ואז הילד לא ממהר
ועל המשפחה הוא די מותר
ועד שהוא יתחתן אתם יודעים מה
השמש והירח יחכו זמן מה

אז מתחילים להסתובב ברחובות
לראות מחשבות ולטפס על קירות
ולא יודעים מה טוב ומה רע
ושום דבר כבר לא חשוב יותר
רק אני אני אני ולא אחר
ואין כבר טעם לחיים
ומשתכרים ואח"כ נהיים חולים
חולים בראש וחולים בגוף
ומאבדים את הכשרון לעוף

אין מי שיגיד מילים רכות

אין מי שיאהב אותך בלילות
אין מי שירעיש לך עולמות
אין מי שיצחיק אותך עד דמעות

אז בקלות הולכים למלחמה
כי אין מה להפסיד מי יודע מה
ומפה מתפתחת רעת העולם
שכל אחד לבד על עצמו נלחם
ואפילו אם היא גוף והוא מלוכד
ופה נתקעו לי מחשבותיי
נדמה לי שסטיתי יותר מדי
וברחובות אין תשובה נאותה
וזה השיר על המשפחה

כי המשפחה זה דבר יקר
למי שאין בית ידיד או מכר
תמיד יש מקום ותקוה למחר
ולא חסר לנו שום דבר

וזה השיר על המשפחה
ועל ילדים כמו שלי ושלך
שלא נותנים לנו מנוחה
אך כמעט תמיד נותנים שמחה

ואני מקווה בעתיד כשיהיו גדולים
יהיו להם רק זיכרונות טובים
שלא ינברו להם באשפתות
לחפש את התשובות לשאלות
גם שלא ירדפו את הבצע לשמו
כי זאת היא הרעה של העולם כולו
אך זה לא תלוי בי ובמשפחה
ובאשתי היקרה שמכינה לי ארוחה

אולי עכשיו שאני גדול כבר
תמיד יש צדדים מצחיקים בדבר
למי שמסתכל מן הצד בעיקר
ובלי משקעים מן העבר
כי לפעמים זה נורא מדכא לחיות
בין אב לאם ובין אח לאחות
אך למי שלא היתה משפחה זה מוזר
זה מה שהוא רוצה יותר מכל דבר
כי המשפחה זה דבר יקר מאד
אב לאם ודוד לדוד
כי כשיש הרמוניה ואהבה
נמחקת אז כל מריבה
וזהו זה מה שנותן תקוה

ואפילו בין דודים
ואפילו בין דודות
ואפילו בין אלף משפחות
וניקח לדוגמא את העמים
שחלק מהם מקופחים ומרומים
אין להם בית ידיד או מכר
ושוב חזרנו לאותו דבר
כי המשפחה זה דבר יקר
למי שאין בית ידיד או מכר
למי שאין תקוה ומקום למחר
למי שרואה את העולם מנוכר
ואין דבר יותר יקר
מן האהבה המשפחה והילדים בעיקר
וזהו זה מה שרציתי לומר.

מערך שיעור: שיר משפחה - מה הופך אנשים למשפחה?

- משך השיעור 45 :דקות
- עקרון מוביל :פירוק המושג "משפחה מושלמת" והבנה שמשפחה נמדדת ברגש, בשפה פנימית ובעוגן שהיא מעניקה, גם כשיש מורכבות וקשיים.

מהלך השיעור

פתיחה: המורה כותב על הלוח בגדול" :מה הופך אנשים למשפחה"?

הסבר קצר של המורה" :היום אנחנו יוצאים לחקור את השאלה הזו. החברה מנסה למכור לנו שמשפחה זה רק מה שרואים בפרסומות – אבא, אמא, חיוכים מושלמים ובית קטלוג. אבל בחיים האמיתיים משפחה היא דבר הרבה יותר עמוק, לפעמים מסובך, ולכל אחד יש הגדרה משלו. נכיר את השיר של אריאל זילבר שנוגע בדיוק בזה".

השמעת השיר "שיר המשפחה" של אריאל זילבר.

עוצרים לרגע ומדברים :המורה משקף מתוך השיר את השורות" :ויש לזה לפעמים גם צדדים אפלים, כי יש מתחים ויש מריבות "...ומנגד את הסיום" :כי המשפחה זה דבר יקר... תמיד יש מקום ותקווה למחר."

שאלה :אריאל זילבר אומר שבמשפחה יש גם מריבות וגם תקווה. איך זה מסתדר ביחד? (מבינים שמשפחה לא חייבת להיות מושלמת כדי להיות משפחה).

מה השיר אומר? → מה זה מלמד אותנו על משפחה?

לכן אפשר להסיק שמשפחה...	בשיר מופיע...
נותנת תחושת שייכות	בית ומקום
נותנת קשר וקרבה	אהבה והרמוניה
אינה חייבת להיות מושלמת	מריבות ומתחים
כוללת אחריות לצד קשר רגשי	ילדים שגורמים גם לקושי וגם לשמחה

נותנת לאדם קשר ולא רק "אנשים בבית" היעדר משפחה מוביל לבדידות

"האם אפשר להיות משפחה גם כאשר לא מסתדרים"?

יש במשפחה גם קושי ומריבות, אבל הקשר, השייכות, האהבה והתחושה שיש לך מקום אצל מישהו – הם מה שנותנים למשפחה את הערך שלה

מיון של מרכיבי המשפחה:

מה הופך אנשים למשפחה?

- קשר
- אהבה
- דאגה
- שייכות
- זיכרונות משותפים
- אחריות
- מסורת
- חיים משותפים

התלמידים בוחרים מתוך הרשימה **3 מרכיבים שהם מזהים בשיר** ,ומסבירים על סמך השיר.

האם אלה אותם דברים שהפכו את האנשים למשפחה ביצירות שכבר למדנו?

מערך שיעור – "שיר המשפחה" / אריאל זילבר - 45 דקות

פירוט	**רכיב**
התלמידים יזהו את התמונה המורכבת של המשפחה בשיר ויסיקו אילו דברים הופכים אנשים למשפחה, גם כשיש ביניהם קשיים.	**מטרת השיעור**
הסקת מסקנות, נקודת מבט, הבעת עמדה	**מיומנויות**
על הלוח" :**משפחה היא מקום שבו "...**כל תלמיד משלים במילה/משפט. לא דנים עדיין בתשובות.	**הזמנה לפעילות – 5 דק׳**
האזנה לשיר בלי דף עבודה. משימה אחת בלבד" :**בזמן ההאזנה שימו לב: איזו תמונה של משפחה השיר מציג"?**	**האזנה ראשונה – 5 דק׳**
חוזרים לחלקים המרכזיים בשיר וממיינים את הדברים שהדובר אומר על המשפחה לשתי קבוצות :**מה טוב במשפחה /מה קשה במשפחה** .למשל: בית, מקום, תקווה, אהבה והרמוניה – לצד מתחים, מריבות, צעקות ובדידות.	**במבט חוקר – 10 דק׳**
שאלה מרכזית" :**אם יש במשפחה מריבות ומתחים – למה הדובר עדיין אומר שהמשפחה היא דבר יקר "?**התלמידים צריכים להסביר באמצעות שני דברים שהופיעו בשיר.	**הסקת מסקנות – 7 דק׳**
בוחרים אחת משתי נקודות מבט :**הורה /ילד** .השלימו: "לפי השיר, הדבר שהכי חשוב שאדם יקבל מהמשפחה הוא..." + הסבר.	**נקודת מבט – 6 דק׳**
המשפט" :**משפחה טובה היא משפחה שאין בה מריבות "**.מסכימים / לא מסכימים? התלמידים מנמקים מתוך השיר. כאן חשוב להגיע למסקנה שהשיר עצמו מציג משפחה שיש בה גם קושי וגם אהבה.	**הבעת עמדה – 5 דק׳**
השלמת המשפט" :**לפי השיר, משפחה אינה משפחה כי היא מושלמת, אלא כי"...**	**מה היה לנו? – 3 דק׳**
חוזרים לשאלה" :**מה הופך אנשים למשפחה "?**ומנסחים יחד 3–4 מרכיבים שהשיר מדגיש :**קשר, שייכות, אהבה, בית, דאגה ותקווה.**	**חיבור לרעיון הגדול**

שילוב טכנולוגיה בלמידת השיר

"שיר משפחה" –אריאל זילבר

משמעות המשפחה ומגוון קשרים

ענן מילים דיגיטלי –מהי משפחה?

מטרה :לזהות רעיונות מרכזיים בשיר ולבחון את משמעות המושג משפחה.

הנחיה לתלמידים:

1. קראו או האזינו לשיר.
2. בחרו שלוש עד חמש מילים המבטאות רעיונות או רגשות העולים ממנו.
3. צרו ענן מילים דיגיטלי באמצעות כלי מתאים ,או שקופית מעוצבת.
4. הוסיפו משפט המסביר כיצד המילים שבחרתם מבטאות את תפיסת המשפחה העולה מהשיר.

לסיכום :האם המילים שבחרתם מתארות את המשפחה באופן דומה או שונה מהתפיסה שלכם?

כרזה דיגיטלית –מה הופך אנשים למשפחה?

מטרה :לגבש תובנה אישית וקבוצתית בעקבות הלמידה.

הנחיה לתלמידים:

צרו כרזה דיגיטלית שעונה על השאלה המרכזית של התוכנית :מה הופך אנשים למשפחה?

בכרזה שלבו:

- כותרת מקורית.
- תמונה או איור.
- משפט קצר משלכם המבטא את התובנה שגיבשתם בעקבות השיר.
- הסבר קצר על הקשר בין הכרזה לבין השיר.

שאלת סיכום :איזו מחשבה חדשה על משפחה התעוררה אצלכם בעקבות הלמידה?

אפשר ליצור את הכרזה ב Canva-או במצגת.

פעילות סיכום בספרות – "מה למדנו על משפחה"?

משך: 45 דקות

מטרות

התלמידים:

- יסכמו רעיונות מרכזיים שעלו ביצירות .
- ישוו בין היצירות .
- יתרגלו נקודת מבט והסקת מסקנות .
- יבססו מסקנה באמצעות דוגמאות מהטקסטים .

שלב 1 – זוכרים את היצירות | 5 דקות

המורה מציגה על הלוח:

לשבור את החזיר

חתונה מרוקאית / שיר לאמא

ילד פריפריה / שיר משפחה

ומבקשת מהתלמידים, בזוגות, להשלים:

מילה אחת שאני זוכר/ת מכל יצירה:

לא צריך להסביר עדיין.

אפשר לאסוף כמה מילים על הלוח.

שלב 2 – "משפחה דרך ארבעה חלונות" | 10 דקות

המורה מציגה ארבעה היבטים:

אהבה וקשר

שייכות

קונפליקט וקושי

זיכרון / מקום / זהות

בקבוצות, התלמידים מקבלים את שמות היצירות ומנסים לשייך כל יצירה ל**היבט אחד או שניים** שמתאימים לה.

חשוב: התלמידים צריכים להסביר.

"בחרנו ב_____ כי ביצירה אנחנו רואים"...

תרגול **הסקת מסקנות** –לא רק לזהות נושא, אלא להסביר מה בטקסט גרם להם לחשוב כך.

שלב 3 – נקודת מבט | 7 דקות

כל קבוצה בוחרת אחת מהיצירות ומשלימה:

"אם הייתי אחת הדמויות/הדובר ביצירה, הייתי אומר/ת שמשפחה היא"...

"הייתי אומר/ת את זה כי"...

אפשר להציע לתלמידים לבחור:

- הילד/יואב
- האב
- הדובר בשיר
- בן המשפחה
- אדם שמתבונן במשפחה מבחוץ

הכנסת **נקודת המבט**

שלב 4 – המסקנה הספרותית | 8 דקות

כל תלמיד מקבל את המשפט:

אחרי שלמדתי את היצירות בספרות, אני חושב/ת שמשפחה היא...

חייבים להשתמש בשתי יצירות לפחות.

לדוגמה:

"אחרי שלמדתי את היצירות אני חושב שמשפחה היא מקום שיש בו גם אהבה וגם מחלוקות.

ב'לשבור את החזיר' ראינו..., ובשיר... ראינו"...

המיומנות היא לא רק **הבעת עמדה** ,אלא: **השוואה** → **ראיה** → **הסקת מסקנה.**

פיגום – "מה למדנו על משפחה דרך הספרות"?

מה אני עושה?	שלב החשיבה
בוחר/ת שתי יצירות שבהן המשפחה מוצגת בצורה מעניינת או שונה.	**מזהה**
מה דומה ומה שונה באופן שבו המשפחה מוצגת בשתי היצירות?	**משווה**
מה חשוב למשפחה/לדמות בכל אחת מהיצירות? מה היא רוצה, מרגישה או צריכה?	**מתבונן מנקודת מבט**
איזה פרט, משפט, אירוע או רעיון ביצירה עוזר לי לחשוב כך?	**מביא ראיה**
מה שתי היצירות יחד מלמדות אותי על משפחה?	**מסיק**
מה אני חושב/ת עכשיו על השאלה :**מה הופך אנשים למשפחה?**	**מנסח עמדה**

משימת סיכום לתלמיד

בחרו שתי יצירות שלמדנו בספרות.

הסבירו מה דומה ומה שונה באופן שבו המשפחה מוצגת בהן.

התייחסו לנקודת המבט של אחת הדמויות או הדובר, והביאו דוגמה מכל יצירה.

לבסוף, נסחו מסקנה:

מה שתי היצירות יחד מלמדות אותנו על מה שהופך אנשים למשפחה?

על הלוח "סרגל חשיבה:"

יצירה → הצגת ראיה → השוואה → נקודת מבט → מסקנה

פיגום בסיסי : כרטיס בחירה:

שלב 1 – בוחרים שתי יצירות

סמנו:✓

☐לשבור את החזיר

☐חתונה מרוקאית / שיר לאמא

☐ילד פריפריה / שיר משפחה

שלב 2 – מה יש במשפחה?

בחרו 2–3 מילים שמתאימות ליצירות:

אהבה | ריב | דאגה | שייכות | בית | זיכרון | מסורת | קושי | עזרה | קשר

אפשר להוסיף מילה משלכם.

שלב 3 – מסתכלים על כל יצירה

	יצירה 1	**יצירה 2**
מי האנשים?		
מה מחבר ביניהם?		
מה קשה ביניהם?		
מה חשוב להם?		

שלב 4 – מוצאים דמיון ושוני

דומה:

בשתי היצירות._____

שונה:

ביצירה הראשונה,_____

אבל ביצירה השנייה._____

שלב 5 – נקודת מבט

בחרו דמות או דובר וכתבו:

אני חושב/ת שמשפחה היא _____ כי._____

שלב 6 – מסקנה

בחרו את המשפט שהכי מתאים לכם והשלימו:

למדתי שמשפחה יכולה להיות...

☐מקום של אהבה וקשר

☐מקום של שייכות

☐מקום שיש בו גם קושי ומריבות

☐מקום של זיכרונות ומסורת

☐מקום שנותן ביטחון

☐משהו אחר_____ :

היצירות שלמדנו מראות שמשפחה היא._____

לתלמיד שמתקשה מאוד

פיגום: משפטי בחירה:

"ביצירה _____ המשפחה מוצגת כ"._____

"אני חושב כך כי"._____

"גם ביצירה _____ יש"._____

"לכן אני מסיק שמשפחה היא"._____

פיגום בסיסי:

מתן תבנית:

ביצירה _____ ראינו._____

ביצירה _____ ראינו._____

הדבר דומה/שונה כי._____

לכן אני חושב/ת שמשפחה היא._____

פעילות לסיכום הלמידה בספרות - שימוש בטכנולוגיה

כרטיס דיגיטלי :מה אני לוקח/ת מהלמידה?

מטרה :לסכם את הלמידה ולהביע תובנה אישית בעקבות היצירות שנלמדו.

הנחיה לתלמידים :צרו כרטיס דיגיטלי ובו השלימו את המשפטים:

- יצירה אחת שנשארה איתי היא...
- רעיון או דמות שגרמו לי לחשוב הם...
- דבר חדש שהבנתי על משפחה בעקבות הקריאה הוא...

אפשר להוסיף תמונה או סמל המבטאים את התובנה.

שילוב טכנולוגיה :הכרטיס יוכן במצגת ,ב Canva-או במסמך דיגיטלי ,ואפשר לשתף אותו עם הכיתה.

חידון ספרותי דיגיטלי :בודקים מה למדנו

מטרה :לחזור על היצירות ולבדוק את הבנת הדמויות ,הרעיונות והמסרים שלהן.

הנחיה לתלמידים :בזוגות ,הכינו שלוש שאלות על אחת היצירות שנלמדו .השאלות יעסקו בדמויות ,באירועים ,ברעיונות או במסר של היצירה .הוסיפו לכל שאלה תשובה נכונה ושלוש אפשרויות נוספות.

שילוב טכנולוגיה : אפשר ליצור חידון בכלי דיגיטלי מתאים ,או להציג את השאלות במצגת ולענות עליהן יחד בכיתה

השוואה חזותית –משפחה ביצירות שונות

מטרה :להשוות בין תפיסות שונות של משפחה ולזהות נקודות דמיון ושוני.

הנחיה לתלמידים:

השוו בין הרעיונות על משפחה שעלו ביצירות השונות שלמדתם

צרו שקופית ובה:

- כותרת לכל יצירה.
- רעיון אחד על משפחה מכל יצירה.
- נקודת דמיון אחת ונקודת שוני אחת.
- מסקנה :מה ההשוואה מלמדת אותנו על משמעות המשפחה?

הציגו את ההשוואה במצגת או בטבלה דיגיטלית.

לסיכום :כיצד למידת היצירות השונות הרחיבו את הבנתנו לגבי משפחה?

משפט סיום של המורה

"בכל היצירות למדנו על משפחה קצת אחרת. לא חיפשנו תשובה אחת נכונה, אלא ניסינו להבין איך סיפור, שיר ודמויות יכולים לעזור לנו לחשוב על קשרים בין אנשים והבנת "מהי משפחה".